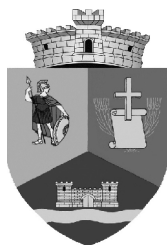

IVO MUNCIAN

MIROSLAV ROSICI

CENADUL ȘI OAMENII DE LITERE

**Tiparul acestei cărți a fost asigurat cu
sprijinul financiar al Consiliului Local Cenad
și al Primăriei Cenad**

Traducător din sârbă în română: Dora Muntean

Consilier editorial: Dușan Baiski

Tehoredactor: Adrian Nicolici Schultz

Coperta: Dușan Baiski

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUNTIAN, IVO

Cenadul și oamenii de litere = Chanad i liudi od pera / Ivo Muntian,
Miroslav Rositi. - Timișoara : Solness, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-973-729-554-5

I. Rositi, Miroslav

008

IVO MUNCIAN

MIROSLAV ROSICI

CENADUL ȘI OAMENII DE LITERE

Ediție bilingvă româno-sârbă

**Editura
Timișoara, 2018**

GÂNDURI INTRODUCTIVE

Camaraderia omului cu slova scrisă datează din... dintotdeauna. Practic, de când au început oamenii să „deseneze“ pe pereții peșterilor primele semne de comunicație. Asta – până la apariția scrisului când apar – este adevărat, destul de rar – și primele biblioteci.

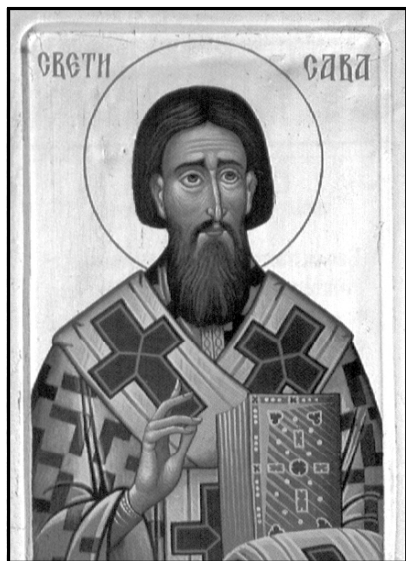
Astfel, în antichitate, erau vestite bibliotecile din Alexandria sau Pergam, iar astăzi cele mai cunoscute biblioteci sunt cea de la Vatican, Biblioteca Națională din Paris, Biblioteca de Stat din Berlin, Biblioteca Muzeului Britanic din Londra, Biblioteca Congresului din Washington, Biblioteca Publică de Stat din Sankt Petersburg, etc.

În ceea ce ne privește pe noi sârbii, credem că ne putem mândri cu existența cărților la curțile domnești și din mănăstiri, dintre care cea mai veche este cea de la Mănăstirea Hilandar care datează de la sfârșitul veacului al XII-lea.

Pe meleagurile noastre, în... partea românească a Banatului, prima... *quasi* bibliotecă a cărților în limba sârbă a luat ființă la Timișoara. Era între anii 1815 și 1827 și se numea Societatea de Lectură. Acestei prime biblioteci i-au... urmat altele și altele, cum au fost, de exemplu, cea din Ciacova, înființată în 1866, sau cea din Cenad care datează din 1894.

Nu există o regulă, dar suntem de părere că existența bibliotecilor a influențat și dezvoltarea legăturii oamenilor cu slova scrisă, adică îndeleticirea lor cu un fel de preocupare literară . Altfel spus, este ceea ce a contribuit la dezvoltarea beletristicii sârbe de aici. Fapt ce se reflectă și în cazul Cenadului, facilitând apariția oamenilor de litere, cum putem constata și în paginile ce urmează.

SFÂNTUL SAVA LA CENAD*

Cenadul, cândva vestitul oraș Morisena, având o Catedrală Ortodoxă în care slujea unul din episcopii lui Metodiu și având alte unsprezece biserici și mănăstiri, era în anul 864 un important centru duhovnicesc al arhiepiscopiei slave a lui Metodiu. Dar prin izgonirea stăpânului slav al acestui oraș, care era de fapt un maghiar pe numele său Aitony, a fost izgonit și episcopul slav care s-a refugiat în localitatea numită Orozslamos. Toate bisericile și mănăstirile din Cenad au fost acaparate în anul 1030 de episcopul latin.

Maghiarii din oraș l-au acceptat pe acest episcop latin, dar sârbii cei încăpățânați, din neamul Bodricilor, nu s-au învoit nicidecum. Își botezau copiii la mănăstirea Bodrog și tot acolo se și căsătoreau și primeau sfânta taină a cuminecăturii. Nu-și abandonau slujirea lor slavonă și nu acceptau nici alte noutăți venite de prin apus, riscând să fie șicanați de către preoții romano-catolici. O destindere a acestei stări de fapt a fost pe vremea reginei maghiare Jelena, de fapt fiică a jupânului sârb Uroș, ceea ce s-a perpetuat și în timpul stăpânirii fiilor ei, viitorii regi ai Ungariei.

Venirea la Cenad a întâistătorului unei biserici schismatice autocefale nu i-a fost pe plac episcopului. Acesta ar fi preferat să

nici nu se întâlnească cu întâistătătorul, dar acest schismatic este însoțit de alaiul regelui Andriasz al II-lea și episcopul a și fost anunțat să fie pregătit să-și întâmpine înaltul oaspete.

În centrul Cenadului, în piața spre care duceau toate străduțele, se ridica Catedrala cea Veche, o construcție minunată în stilul sârbo-bizantin. În fața bisericii era însuși episcopul cu alaiul său, iar piața era plină de oameni. Toți oamenii erau îmbrăcați la fel: pantalonii albi și cămășile toate albe.

Din port și până aici Sfântul Sava și suita sa au venit călare, iar când Sfântul a dăscălecat, un mustăcios, din masa de oameni, strigă:

„Trăiască Vlădica nostru, Sava!“

Masa de oameni strigă într-un glas:

„Trăiască!“

Sfântul Sava a fost foarte surprins și fața i s-a luminat îndată, în timp ce fața episcopului s-a întunecat și mai tare. Ambele fețe grăiau despre sentimentele din suflet.

Fără a mai zăbovi, Sfântul Sava intră în biserică, își făcu cruce, știind că acest lăcaș a fost ctitorit de episcopii slavi în anul 864, pe vremea când discipolii lui Metodiu îi botezau pe sârbi prin Panonia. În biserică Sfântul văzu și cristelnița, o cristelniță exact cum este cea din Biserica lui Petru din Raška, unde a fost botezat în credința ortodoxă tatăl său, jupânul Nemanja. Pe moment prin fața Sfântului trecură toate cele trei veacuri și jumătate de când a fost botezat poporul sârb.

Discuția cu episcopul a fost scurtă. Sârbii și ungurii sunt în relații de prietenie și trebuie ca sârbilor din Ungaria să nu li se mai impună dările romano-catolice, iar preoții, călugării și cetățenii ortodocși să nu mai fie șicanați cu fel de fel de neplăceri, căci în patria lui Sava există romano-catolici care trăiesc acolo în bună pace.

Episcopul fu de acord cu toate acestea și semnă, împreună

cu Sfântul Sava, documentul prin care se consfințează înțelegerea, document scris și în limba latină și în limba sârbă. Episcopul semna mai degrabă din cauza prezenței suitei regelui decât că ar fi fost mulțumit de un asemenea document.

Sfântul Sava binecuvântă poporul adunat, încăleacă și porni spre Mureș, spre barcă, fiind condus de poporul său.

Despre această vizită s-a tot povestit și răspovestit ani de-a rândul printre sârbii din neamul Bodricilor, iar poveștii inițiale poporul i-a mai adăugat câte ceva, ceea ce ajută la amintirea să fie păstrată mai bine și ca oamenii, ca ortodocși și ca sârbi, să dăinuie pe aceste meleaguri.

Episcopul din suita lui Sava, viitorul episcop de Srem, mai venea în anii care urmăreau prin aceste ținuturi hirotonisind preoți și călugări. Pilda sa au urmat-o și următorii episcopi de Srem, chiar și în vremurile grele și de răstărire.

Vizita lui Sava își arată roadele încă mulți, mulți ani.

Cronicarul

*Fragment din scrierea *Călătoria Sfântului Sava prin Ungaria din anul 1220* publicată de revista Eparhiei Ortodoxe Sârbe din Timișoara *Glasnik (Vestitorul)* în anul 2006, precum și în revista *Pravoslavlje(Ortodoxia)*...

AURELIJA ADAMOVIĆ
(Saravale, 1905 –
Timișoara,?)

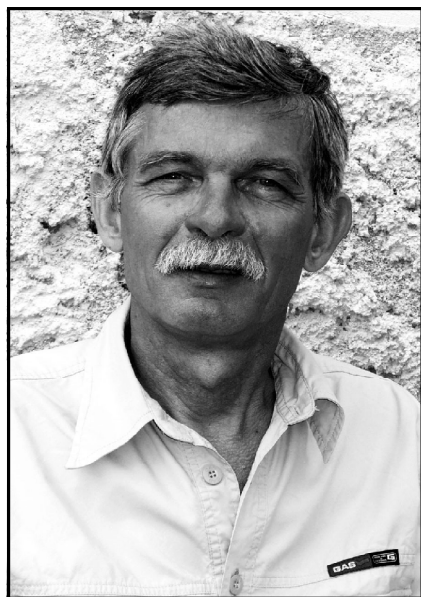

Nu a fost ceea ce am putea numi un om de litere, ci învățătoare. O dascăliță care, în anii interbelici, își publica articole în coloanele ziarului „Temišvarski vesnik“ (Vestitorul timișorean). Cu excepția unei singure scrieri în care avem elemente de lirism (*Mama*), celelalte scrieri nu sunt de factură literară, ci lucrări

publicistice. Ele, însă, merită evidențiate nu doar pentru că sunt scrise de o femeie (ceea ce era o raritate printre sârbi), ci pentru strădania unui slujitor al școlii de a fi de folos neamului său și prin slova scrisă. Articolele ei sunt pe teme economice, educative și sociale și reflectă viața satelor și a sârbilor din perioada interbelică din Banat. Despre ea trebuie să notăm că a absolvit Școala Medie din Sânnicolaul Mare și cursurile de învățători din Timișoara. Licența și-a luat-o la Școala Pedagogică din orașul de pe Bega. De-a lungul anilor a fost învățătoare la Mănăstire, Sânpetru Mare, Variaș, Nacivala (Satu Mare), Beregsăul Mic, Checea, Soca, Petrovasela, Stanciova, **Cenad**, Becicherecul Mic și Rudna (1).

Notă: 1. Despre Aurelija Adamović vezi și Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 406.

DUŠAN BAJSKI (Sânnicolaul Mare, 1955)

Cursurile școlii elementare și le face la **Cenad**. Absolvă, după aceea, Școală profesională „Electromotor“, Școala Populară de Artă și Liceul de Filologie-istorie la Timișoara. Este licențiat al *Open University Business School* din Marea Britanie și *Information Technology College* - ELINF. A activat o perioadă în producție, apoi a fost ziarist la „Agenda“, iar acum lucrează ca

freelancer și se îngrijește, printre altele, de apariția ziarului „Cenăzeanul“. Este inițiatorul și coordonatorul revistei digitale plurilingvistice „Banat – media“, director al *Centrului Regional al Proiectului Rastko – Biblioteca Sârbilor din România* pe Internet. Scrie atât în limba sârbă cât și în limba română și traduce din sârbă în română și invers. Colaborează la mai multe reviste, publicând în ambele limbi. Lucrările sale sunt prezente și pe Internet. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Este prezent în mai multe antologii. Referiri despre acti-vitatea sa avem în mai multe lexicoane. De obicei, scriitorii își încep drumul literar cu poezia, ca apoi să „treacă“ la scrieri în proză. În cazul său, avem de a face cu un „fenomen invers“. El a început-o cu proza „vivindu-se“ apoi și cu poezii, dar numai în limba sârbă prin volumele *Лубав међу сенкама* (*Dragoste printre umbre*, Editura Kriterion, București, 1990) și *Свађа с масилом* (*Cearta cu cer-*

neala, Editura Uniunii Sârbilor din România, Timișoara, 2007). În limba română a publicat volumele de proză *Averse izolate* (Timișoara, 1984), *Luna și tramvaiul 5* (Timișoara, 1994), *Radiografia unui caz banal* (Timișoara, 1988), *Păsări pătrate pe cerul de apus* (Timișoara, 2006), volumul de teatru *Piața cu paiate* (Timișoara, 1994), volumele de studii monografice *Cenad, pur și simplu* (Timișoara, 2009) și *Cenad – Studii monografice* (Timișoara, 2015), o monografie a orașului Lugoj, *Lugoj – Studii monografice* (Timișoara, 2015), un volum de studii *Război pe Internet* (Timișoara, 2004) și un ghid turistic prin Muntenegru. Aici trebuie evidențiat faptul că prin strădania sa au văzut lumina tiparului în limba română romanele lui Vuk Drašković *Cuțitul și Consulul rus*, precum și romanul lui Miloš Crnjanski *Migrațiile* (traducere în colaborare cu Octavia Nedelcu) și volumele de poezie ale lui Dragan Dragojlović *Cartea*

iubirii și *Invocarea lui Dumnezeu* (ambele în colaborare cu Blagoje Čobotin). Tot el este autorul traducerii unui volum de poezii a unei poete din Taiwan, precum și al traducerii unei antologii de poezie chineză contemporană. Dacă ar fi să încercăm o sinteză a creației sale în proză de până acum, ar trebui reliefat faptul că în povestirile sale „avem impresia că toate fierb, că [ele, povestirile] se întind în toate direcțiile. Este faptul care le conferă complexitate și „farmec“(1)“. Despre poezie, am putea constata că ea oferă „o imagine a cotidianului“, dar o imagine care nu descoperă doar prezența poetului în ipostaza sa de privitor anonim și tăcut, ci ca și o ființă activă care ia o poziție și își exprimă acest punct de vedere al său. Mai suntem sub impresia că „fiecare vers se transformă în cuvânt, iar cuvântul devine simbol, semn care „explodează“ din cauza concentrării sem-nificațiilor“(2). Despre scrierile sale monografice ar trebui citat ceea ce au spus

cei prezenți la o lansare de carte care a avut loc la Timișoara, și anume că: „...deși domnul Bajski este sârb, el lucrează conștiincios ca un neamț, iar prin aceste cărți și-a asigurat un loc în panteonul istoricilor bănățeni“.

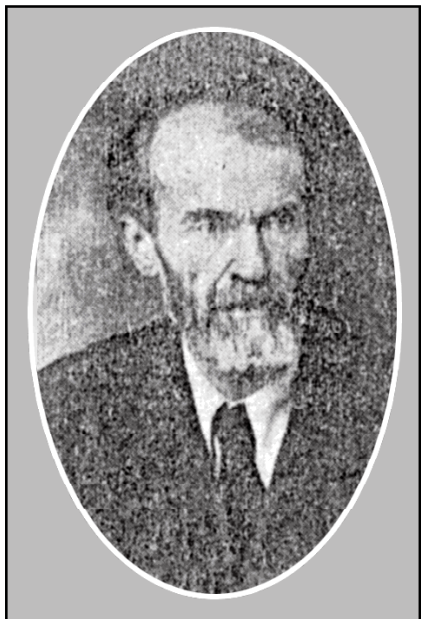
Notă: 1. Cele scrise despre proza lui Dušan Bajski aparțin lui Čedomir Milenović și sunt citate după Живко Милин, *Лексикон поратних Срба посленика писане речи у Румунији, Савез Срба у Румунији, Темишвар. 2004, стр. 20.* Despre Dušan Bajski vezi și în *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015*, autori Stevan Bugarski și Živko Milin, carte editată de Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, 2016. pag. 13-16

2. Љубинка Перинач, *Душа шашавих коња*, „Књижевни живот“ број 4 (84), Timișoara, 1990, pag. 60.

ARKADIJE BELAN MLAĐI (Szeged,1804– Buda,1841)

Ocupația - judecător. Obține această funcție după absolvirea școlii generale, a liceului din Szeged și a facultății de drept din Pesta. „A fost membru și asesor pe lângă Consiliul Locumtenențial al Ungariei și judecător al comitatului **Cenad**“(1). Sporadic se ocupa cu scrisul. Poezii și proză a publicat în „Letopis“ (Letopiseț), în „Srpski rodoljub“ (Patriotul sârb), care apărea la Buda, sau „Serbskom narodnom listu“ (Foaia populară sârbească). A apărut și ca traducător al versurilor lordului George Gordon Byron. A tradus, deasemenea, o dramă a lui August von Kotzebue. În anul 1840 publică, la Buda, volumul *Отпадници (Răzvrățiții)*.

MIRKO CVETKOV
(Cenad, 1886 – Belgrad,
1973)

Pornit, poate, să-și caute un curcubeu al său, cum li se întâmplă adesea oamenilor de artă, Mirko Cvetkov este încă o personalitate de pe aceste meleaguri care... a ajuns departe. După terminarea cursurilor Școlii Elementare din satul natal, îl mai aflăm în școlile din Kupinovo și Zemun, fără a-și desăvârși, însă,

instrucția școlară. Se avântă în... meseria gazetărească și colaborează în numeroase periodice care apăreau la Belgrad, Novi Sad și Zagreb, cum ar fi „Zastava“ (Drapelul), „Brankovo kolo“ (Hora lui Branko), „Srpstvo“ (Sârbimea), „Obzor“ (Zarea), „Narodne novine“ (Ziarul poporului), „Savremenik“ (Contemporanul) sau „Pijemont“ (Piemontul). Îl găsim combatant în tranșeele Primului Război Mondial. Așa ajunge, retrăgându-se cu armata sârbă, pe insula Korfu. De aici este trimis la Geneva, la Biroul de presă din marele oraș elvețian. După război revine la Belgrad și este redactor la publicațiile „Novi list“ (Foaia nouă) și „Pokret“ (Mișcarea), dar mai ales editează revista „Raška“(Rașca). Tot aici își tipărește și cartea *Bezimeni. Naše muke* (*Cei fără de nume. Chinurile noastre*). În textele din această carte sunt înserate caricaturi. Practic, avem de a face cu „texte satirice care reliefează un temperament sangvin, o minte ageră, o putere

de observație ascuțită, un ochi pătrunzător, o limbă tăioasă, un spirit senin și o reacție rapidă“ (1). Aici trebuie amintită încă odată acea „Raška“ (Rașca) pentru care autorul a fost distins cu Diploma de Onoare la Expoziția de Artă Aplicativă care a avut loc în anul 1937 la Paris. Este, de fapt, vorba de trei numere ale publicației care conțin tot atâtea studii despre arta medievală sârbă. Mirko Cvetkov a fost, de asemenea, și un excelent traducător al basmelor diferitelor popoare. Aceste texte le traducea de obicei din germană în sârbă. A publicat chiar zece culegeri de basme indiene, daneze, norvegiciene, suedeze, algeriene, sudaneze, islandeze, germane, austriece și românești.

Notă: 1. Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, pag. 204 – 207. Despre Mirko Cvetkov vezi în lexicoanele: Иво Мунћан, *Наше горе лист*, Савез Срба у

Румунији, Темишвар, 2010, pag. 136-137, respectiv *Сcriitori sârbi din România*, Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, 2007, pag. 55 și lucrarea Стеван Бугарски и Живко Милин, *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, pag. 219–220.

ŽIVKO DIŠIĆ (Cenad, 1894 – Cenad, 1965)

În cea ce-l privește pe Živko Dišić, putem remarca

faptul că avem de a face cu un adevărat creator popular autodidact. A absolvit cursurile Școlii Elementare în localitatea sa natală și... asta a fost „toată instrucția sa“. Nici nu a apucat să se bucure de anii tinereții, că și aceste meleaguri sunt cuprinse de vârtejul Primului Război Mondial. Živko Dišić este mobilizat. Este ostaș al armatei Austro-Ungare. Trimis pe front în anul 1916 este luat prizonier de către armata rusă. Aici se oferă voluntar pentru a lupta pe frontul din Dobrogea în cadrul diviziei sârbești care s-a format la Odessa sub comanda colonelului Stevan Hadžić. Îmbarcat (alături de alți voluntari) pe vasul „Himalaia“, ajunge în Dobrogea, după o călătorie de o lună de zile (cum ne-a mărturisit în 1994 fiul său, Slavko Dišić). Și – iarăși e în tranșee. Dar... și acest concert al sângelui și al fricii își are sfârșitul său și iată-l pe Živko Dišić întors în Cenadul său natal unde rămâne plugar până la moarte, dar un plugar care „merge braț la braț cu

poezia“(1). Cum din fragedă tinerețe se remarcă prin acuratețea gândurilor pe care le exprima nedisimulat și printr-un talent aparte de a versifica sentimente și întâmplări, Živko Dišić este apreciat ca atare de consătenii săi. Dar a rămas doar un poet al satului natal, deși poeziile sale au văzut lumina tiparului mai ales în coloanele ziarului „Temišvarski vesnik“ (Vestitorul timișorean) și în paginile calendarelor editate de această publicație. Tot în ziarul respectiv publică și însemnări din viața cultural-artistică a cenăzenilor. Poeziile sale (se estimează că au fost peste 150 la număr) sunt modeste din punct de vedere al realizării artistice. „În majoritatea poeziilor sale avem imagini ale șesului, colocvii despre viață și moarte, idei privind încăpă-țânărea individului în fața trecerii implacabile a timpului, crâmpie de speranță și încredere într-o viață mai bună“(3). Deși mai degrabă versificator decât poet, Živko Dišić, se remarcă și prin unele

scipiri metaforice. Un florilegiu din creația sa este publicat în micromonografia *Iz korena ruža cveta* (*Din rădăcini înflorește trandafirul*). (2)

Notă: 1. Радисав Т. Ристић, *Добруџанска епонеја*, Удружење ратних добровољаца 1912 – 1918. њихових потомака и поштовалаца, САНИМЕКС-Београд, 2006 2. Иво Мунџан, *Из корена ружа цвета*, Демократски савез Срба и Карашевака, Темишвар, 1992, pag. 32 46 3. Јован Чолаковић, *Мостови*, volumul poeților sârbi din România din perioada interbelică (în manuscris)

KONSTANTIN KOSTA ĐURIĆ (Zrenjanin, 1886 – Zrenjanin, 1950)

Abordând direct și nedisimulat subiectul, adică spunând din capul locului în ce măsură a fost Konstantin Kosta Đurić un om al literelor, vom concretiza: a fost publicist (1). Trebuie, însă, specificat faptul că tot el este autorul unor articole pe teme

lingvistice, cât și din domeniul filozofiei. A fost și predicator al Bisericii Ortodoxe Sârbe, a scris articole evocând trecutul orașului Zrenjanin, a tradus în limba maghiară *Istoria poporului sârb* a lui Stanoje Stanojevic. A mai publicat cărțile: *Biserica și statul*, *Cartea funcționarului stării civile* (ambele în 1923) și *Principiile etice ale filozofului Epictet* (în 1925). Studiile școlii elementare și cele liceale și le-a făcut la Zrenjanin, iar cele universitare la Seminarul Teologic din Sremski Karlovci și Facul-

tatea de Drept din Budapesta. După ce, în urma reușitei la examen, obține dreptul de a lucra în învățământ, este profesor la Zrenjanin. Și-a dat și doctoratul în drept. „Îi facem loc“ în acest lexicon al nostru pentru simplul fapt că el s-a aflat și pe meleagurile Banatului românesc. Concret a fost preot paroh la Sânpetru Mare (1910 – 1914) și **Cenad** (1914 – 1919).

Notă: 1. Despre Konstantin Kosta Đurić vezi și în *Српски биографски речник*, volumul 3, Матица српска, Нови Сад, 2003, pag.. 648

TOMISLAV ĐURIĆ **(Cenad, 1936)**

Instrumentist, conducător de orchestre, compozitor și profesor. Renumit pentru activitatea sa de muzician de înaltă clasă artistică, la fiecare apariție pe scenă (oriunde s-ar afla) Toma Đurić aprinde inimi și generează sentimente de

dragoste față de folclorul sârb căruia i-a dedicat toată puterea sa de muncă, slujindu-l cu credință. După terminarea cursurilor școlii elementare în comuna sa natală, absolvă Liceul Silvic și Facultatea de Istorie și Geografie din Timișoara. Ani de-a rândul a activat ca instrumentist (și concert-maistru) în cadrul Ansamblului Sârb de Stat de Cântece și Dansuri Populare, apoi ca profesor la Stanciova, metodist al Casei de Creație Populară și metodist al Casei de Cultură a municipiului Timișoara. Și-a dedicat multe ore instruirii elevilor și tinerilor din mai multe

localități bănățene, dar mai cu seamă a activat ca unul din conducătorii ansamblurilor Casei Municipale de Cultură „Zora“ și „Sloga“, și ai formațiilor „Spomenari“ sau „Generacija“, dar și a renumitei formații cenăzene „Lale sa Moriša“. Dar, oricât de bogată și importantă e activitatea sa pe tărâm muzical, în paginile acestui lexicon al nostru, îl vom lua în considerație pe Tomislav Đurić în ipostaza sa de culegător de folclor sârbesc din Banat. A publicat la Editura Uniunii Sârbilor din Timișoara, în anii 2006 și 2008, două culegeri de cântece populare sârbești. Despre ele, despre aceste cărți, scriitorul Miomir Todorov nota: „Toma Đurić parcă se grăbește; el ține minte și notează, amintește și atenționează că „nu mai este timp“ și, din prima până la ultima pagină, îi spune cititorului că aici cântecul nu are voie să moară ori să se oprească din mers, căci el, cântecul, este acela care îi menține în viață pe sârbi și pe aceștia (dinafara granițelor Serbiei), el, cântecul, îi ocrotește

și prin limbă și prin gândire, prin totalitatea aspectelor viețuirii. Și în neîngenunchiere“ (1). Pentru întreaga sa activitate i-a fost conferită Diploma de Vidovdan a Uniunii Sârbilor din România.

Notă: 1. Relatări despre Tomislav Đurić în cărțile: Сава Илић, *Доба потпуног признања*, Editura Kriterion, Бусуреști, 1982, Стеван Бугарски și Живко Милин, *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, евокаrea *Лале са Мориша*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2004, автор Србољуб Мишковић, монографије Иво Мунћан, *Зора*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2003. și *Била једном Слога једна*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2013, Ioan Tomi *Lexicon. Muzicieni din Banat*, vol. 2, editura „Eurostampa“, Timișoara, 2014 și monografia Иво Мунћан și Мирослав Росић, *Реквијем у дуету*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016.

VESNA ĐURIČIN
(Cenad, 1964)

Numele de Vesna Đuričin nu-l vom afla, deocamdată, semnând vreo creație literară. Ea este autoarea multor articole publicate în paginile săptămânalului timișorean „Naša reč“ (Cuvântul nostru). Prin scrierile sale ea îi informează pe cititorii publicației respective mai cu seamă despre ceea ce întreprind cenăzenii pe tărâmul cultural-artistic, despre spectacolele amatorilor cenăzeni care au loc fie în localitate (mai ales în cadrul

Festivalului „Tamburași ai Pustei Bănățene), fie cu ocazia numeroaselor vizite în diverse localități din Serbia sau Ungaria. Despre Vesna Đuričin trebuie spus că e foarte activă și ca secretar al organizației locale a Uniunii Sârbilor din România. De remarcat că ea a terminat cursurile Școlii generale din localitate, Liceul Sanitar și mai multe cursuri profesionale. Acum este „angajată în strângerea materialelor“ pentru a realiza (se pare în colaborare) o monografie despre vestiții tamburași ai Cenadului.

MILAN GALETIN
(Cenad, 1901– ?)

De profesie funcționar bancar, Milan Galetin este cel care „a venit cu ideea“ înființării unei publicații în limba sârbă la Variaș. Și nu doar că a fost cu ideea ci a și materializat-o, fiind, deopotrivă patron și unic redactor al ziarului „Nedeljne novosti“ (Noutăți săptămânale).

Publicația nu a „trăit“ mult. S-au tipărit doar 15 numere (în perioada 4 ianuarie 1930–20 aprilie 1930). Despre Milan Galetin, însă, trebuie spus că nu a fost un om al condeului, dar era un om cu studii. A absolvit Academia Comercială la Zagreb. A lucrat apoi ca funcționar la Zagreb, Trieste, Vârșeț, Belgrad și Subotića. În deceniul al treilea al veacului trecut vine la Variaș și înființează Societatea pe Acțiuni „Banca Populară Sârbească“. Se pare că nici afacerile cu banca nu i-au prea mers de vreme ce el părăsește Variașul în ajunul celui de al Doilea Război Mondial. În profida tuturor insistențelor, nu am reușit să aflăm unde s-a stabilit după aceea și nici unde și-a dat obștescul sfârșit. În ceea ce privește publicistica, scrierile sale sunt în general de factură informativă, iar din ele răzbate elanul unui suflet deschis și întreprinzător, elemente pentru care merită toată considerația. Ceea ce trebuie cu acest prilej remarcat este că „din condeul

său“ avem trei scrieri publicate în ziarul „Temišvarski vesnik“ (Vestitorul timișorean), articole apărute în 1933 și 1934 și intitulate: „Binefacerile plugarilor“, „Ce fel de cooperative trebuie înființate“ și „Condițiile actuale ale mișcării cooperatiste“ (1).

Notă: 1. De consultat și Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, pag. 626, пресум și Стеван Бугарски, *Српска периодика на тлу Румуније*, Друштво новинара Војводине и Мало историјско друштво, Нови Сад, 2014, pag. 241–249 și pag. 516

TIMOTEJ ILIĆ **(Senad, 1795 – Senad, 1851)**

Preot, dar și scriitor. A activat la început ca învățător în localitatea sa natală, unde a fost și preot paroh (1818 – 1826). Îl regăsim apoi administrând Parohia Ortodoxă Sârbă la

Sânnicolaul Mare, dar activând și în cadrul Parohiei din Timișoara Cetate. După ce funcționează ca și capelan la Timișoara, revine în satul său natal unde este tot preot paroh. A fost în fruntea Protopopiatului de **Cenad** și membru al Consistoriului din Timișoara. Pe scriitorul Timotej Ilić îl aflăm semnând poezii și romane a la Milovan Vidaković ori în genul evocărilor epice din folclorul sârbesc, dar și ca traducător din germană, maghiară și rusă. A fost primul care l-a tradus în limba sârbă pe Nicolai Vasilievici Gogol, publicând (în anii 1848 și 1849) două volume din schițele acestuia întitulate *Nasul* și *Târgul sârmanilor*. A corespondat cu Vuk Stefanović Karadžić. A fost membru corespondent al societății care avea să devină actuala Academie Sârbă de Știință și Artă. Dintre poeziile așanumitului gen cetățenesc (gen la modă în vremea aceea), am cita cele dedicate unor personalități ale vremii: *Odă preacucernicului* și *preavrednicului Domn Josif de*

Putnik, episcop ortodox al Timișoarei, al Ciacovei, al Becicherecului Mare și al Kikindei și Salut la ziua de naștere a Excelenței Sale Impăratul Ferdinand Întâiul, dar și un bocet *Cântec la înhumarea lui Ioan, nobilul părinte a lui Vuk și al Ekaterinei de Vukovici* (1).

Notă: 1. Despre Timotej Ilić vezi cele scrise de T. Militar în *Jugoslovenski književni leksikon*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, pag. 256 și M. Станић în *Српски биографски речник*, volumul 4, Матица српска, Нови Сад, 2009, pag. 164-165

FOTIJE ŽARKO ILIČIĆ
(Cenad, 1846 – Belgrad, 1911)

A fost actor, dar și un om de literă. După terminarea celor patru clase ale Școlii Elementare în satul natal, este elev la un gimnaziu din Belgrad, iar studiile

liceale și le începe la Sremski Karlovci, fiind, însă, nevoit să abandoneze școala din cauza sărăciei. Cam pe atunci sora sa Milka Biberović – Seša este una din actrițele în vogă, iar tânărul Žarko este inițiat în artele spectacolelor. Odată „infestat cu acest virus“, rămâne pe scenă decenii de-a rândul, interpretând diverse roluri și jucând în cadrul diferitelor formații actricești. Așa îl putem afla în mai toate ținuturile unde trăiesc sârbii.

Debutul și-l face, însă, ca membru al trupei actricești a lui Jovan Knežević în anul 1862 în localitatea Bečej. În anul 1870 își formează propria trupă de teatru și rămâne în fruntea ei patru decenii. Cum am mai menționat, a fost și un om de litere. I s-a publicat un fragment de jurnal intitulat *In hotarul adevărului*. Lumina tiparului a mai văzut și scrierea *Cuvântul la înhumarea lui M. Cvetić*. Se știe că a adaptat, pentru necesitățile trupei sale teatrale, prozele lui Čedomilj Mijatović (1842 – 1932) *Ikonija, mama vizirului* și *Rajko de Rasina* în care este idealizat trecutul sârbesc folosindu-se un stil poetic și fraze înzorzonate. A mai adaptat și din lucrările altor scriitori, cum ar fi Bogoboj Atanacković, Ljubomir Nenadović, Manojlo Đorđević ori Milan Đ. Milićević. Este și autor al unor lucrări dramatice originale. Așa, de pildă, la aniversarea a 25 de ani de activitate ai trupei sale teatrale este reprezentată la Valjevo piesa sa *Pavle, banul*

bosniac sau viață pentru ortodoxie. La zece ani de la acest eveniment regele Aleksandar Obrenović îi acordă Ordinul Sfântului Sava, clasa a patra (1).

Notă: 1. Душан Дејанац, „Великани српског глумишта и чувене путујуће позоришне трупе“ în publicația *Арад кроз време/Aradul de-a lungul timpului*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, pag. 121–152. Referiri la Fotije Žarko Iličić și în lexiconul lui Ivo Muncian, *Scriptori sârbi din România*, Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, 2007, pag. 40. și Иво Мунђан, *Наше горе лист*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2010, pag. 102–103

MIODRAG JOVANOVIĆ
(Zrenjanin, 1932 – Belgrad, 2013)

Specialist în istoria artelor. Școala elementară și-o termină în Priština, iar cursurile liceale le absolvă la Jagodina. Este

licențiat al Facultății de Filozofie din Belgrad. A activat ca secretar și membru al Comitetului de Conducere al Societății Matica srpska din Novi Sad, președinte al Galeriei aceleiași instituții, profesor universitar doctor (teza de doctorat: *Pictura sârbă în epoca romantismului*). Odată cu publicarea lucrării monumentale (Matica srpska, Novi Sad, 1997) *Pictura în Eparhia Timișoarei*, s-a reliefat pe deplin cât de importantă este contribuția cercetărilor sale pentru sârbii din

România. De fapt, cercetările sale pe meleagurile noastre își au începutul în anul 1963. Ele au continuat în anii 1969, 1970 și 1971. Acestea au fost aprofundate după 1989 în cadrul Secțiunii timișorene a Societății Matica srpska (a cărei președinte a fost) și a Comitetului pentru Studierea Minorităților și a Drepturilor Omului de pe lângă Academia Sârbă de Științe și Arte-SANU. Dar, să notăm titlurile cărților sale cu caracter monografic: *Trei secole a picturii sârbe, Đura Jovanović 1861 – 1953, Pictura sârbă în perioada 1830 – 1870, Hramul Sfântului Gheorghe de le Oplenac și Mausoleul Dinastiei Karađorđević, Katarina Ivanović la Munchen și pictura istorică belgiană*. Scrierile sale se referă la activitatea unor pictori sârbi de primă mărime cum au fost Đura Jakšić, Đoka Milovanović, Mihailo Milovanović, Uroš Predić, Novak Radoni sau Paja Jovanović. În lucrarea pomenită mai sus, *Pictura în Eparhia Timișoarei*,

pe lângă o privire de ansamblu asupra Eparhiei Timișoarei, bineînțeles referitoare la arta plastică, avem și scrieri despre mănăstirile Bezdin și Hodoș, dar și articole despre prezența lui Stefan Tenecki în Transilvania și Lipova, Arsa Teodorović la Sânnicolaul Mare și Saravale, despre Biserica lui Tekelija la Arad, despre orașul de pe Mureș, apoi despre prezența lui Nikola Aleksić la Sânmartinul Sârbesc și Becicherecul Mic, despre picturile din Sânpetru Mare și Variaș, despre Dušan și Ivan Aleksić, dar și o valoroasă *Trecere topografică în revistă a picturilor din bisericile Eparhiei Timișoarei*, unde, alături de reproduceri, ni se dă și o prezentare exhaustivă despre bisericile din Arad, Arad Gai, Bezdin, Variaș, Sânnicolaul Mare, Sânpetru Mare, Gelu, Satchinez, Becicherecul Mic, Mănăstur. Munar, Nadlac, Satu Mare, Pecica, Saravale, Turnu, Felnac și **Cenad** (unde a fost de mai multe ori), ca să „nominalizăm“ doar bisericile din

localitățile de pe Valea Mu-reșului. Autorul la care ne referim a mai scris și lucrarea *Mănăstirile sârbești din Banat*.

MLADEN JOVANOVIĆ
(Cenad, 1912 – Cenad, 1992)

Un martir al (ne)timpului în care i-a fost dat să trăiască. De meserie era... lucrător al pământului. De școlit s-a școlit doar în cadrul Școlii Generale din localitatea sa natală. În anii celui de al Doilea Război Mondial este la început în armata română, dar apoi se alătură luptei partizanilor jugoslavi împotriva cotropitorilor fasciști. A activat ca și casier în cadrul Gospodăriei Agricole Colective din localitate. În anul 1951 este arestat și condamnat la 25 de ani de închisoare pentru vina de a fi „uneltit împotriva orânduirii sociale“. Cu ocazia grațierii din 1955 este eliberat. A fost întemnițat în închisorile din Timișoara, Jilava, Colonia Căvnic și Pitești. După eliberare rămâne

în Cenadul său natal. După cum mărturisea fiica sa Danica Jovanović Stefanović, el a supraviețuit calvarului „pentru că era tânăr și pentru că bucuriile sale erau libertatea și familia“ Îi plăcea să scrie poezii. Una din creațiile sale este publicată în volumul bilingv *Србу у Румунију за време комунизма – Sârbii din România în vremea comunismului* a cărui autori sunt Andrej Milin, Miodrag Milin și Cvetko Mihajlov.

DUŠAN KNEŽEVIĆ
(Berkasovo, 1855 – Cenad, 1891)

Este fiul actorului și al omului de literă Jovan Knežević. După absolvirea unei școli pedagogice este învățător în satul său natal, iar în 1881 vine la **Cenad** și aici rămâne până la moarte. Și la Cenad a activat ca învățător. Publică în presa vremii articole și poezii. Scrierile sale văd lumina tiparului în publicațiile „Istok“ (Răsăritul), „Rodoljub“

(Patriotul), „Golub“ (Porumbelul), „Pančevac“ (Panciovanul) și „Naše doba“ (Vremea noastră). Înainte de a veni la Cenad publică, în anul 1880, la Belgrad cartea *Porodični život* (*Viața familială*). Despre el mai „avem o veste“ : în anul 1863 este actor în trupa tatălui său Jovan Knežević și joacă pe scena din localitatea Mol. Din păcate cam asta ar fi tot ce știm, deocamdată, despre acest creator (1).

Notă: 1. Vezi cele scrise de D. Ivanić în *Leksikon pisaca Jugoslavije*, Matica srpska, Novi Sad, 1987, pag. 177

**JOVAN KNEŽEVIC
(Vranjevo, Novi Bečej,
1818 – Vranjevo, Novi
Bečej, 1864)**

Unul din cei mai de seamă actori și regizori sârbi ai timpului său, membru al așanumitelor trupe teatrale ambulante care au jucat un rol

determinant în dezvoltarea artei teatrale sârbe, Jovan Knežević termină școala elementară în localitatea natală, după care se înscrie la Liceul din Kikinda. Cursurile liceale le absolvă, însă, la Kecskemeth. Simțind atracția pentru arta spectacolului teatral Jovan Knežević se alătură trupei ambulante a lui M. Brezovački și așa își joacă rolurile pe scenele multor localități. După o perioadă, însă, simte nevoia de a se despărți de maestrul său și înființează societăți teatrale proprii la Vranjevo ori la Kikinda. În anul 1948 participă la revolta din Vranjevo și suportă niște consecințe neplăcute. De teatru, însă, nu se dezice. Dimpotrivă, la un moment dat el este la Belgrad și joacă în trupa denumită Teatrul tineretului. Revine, apoi, în Voievodina și în anul 1857 înființează, tot la Vranjevo, o nouă trupă teatrală, cu care întreprinde turnee prin diverse localități. Cum trupa nu avea ceea ce am numi azi autorizație de funcționare, activitatea actorilor este interzisă.

Așa se face că Jovan Knežević vine în anul 1860 la **Cenad**, unde înființează destul de repede o trupă proprie denumită Societatea Teatrală Sârbă și, în această ipostază, este din nou pe... drumurile Voievodinei. Trebuie, însă, amintit faptul că în 1861 el vine cu trupa sa la Novi Sad unde Biblioteca de aici acceptă nouă actori din trupa cenăzeană cu care, alături de alți actori, înființează Teatrul Național Sârbesc, a cărui prim spectacol are loc în luna iulie a aceluiaș an. Cu actorii rămași și alți câțiva care i se alătură, Jovan Knežević continuă să cutreiere Vojvodina. Așa avem notat că în anul 1863 este la Mol unde dă un spectacol, iar în piesa reprezentată joacă și fiul său, Dušan. Asemenea altor actori-regizori ai trupelor teatrale ambulante, și Jovan Knežević „asigura textele” adaptând mai cu seamă piese de teatru din alte limbi. Ceea ce nu înseamnă că nu scria și texte originale. Astfel, se știe că el este autorul piesei *Velikodušije i blagodarnost* (*Generozitate și*

noblețe). Este piesa care s-a aflat ani de-a rândul în repertoriul diverselor formații teatrale. Despre acest text trebuie menționat că autorul său l-a prezentat la un concurs organizat de Societatea Matica srpska,. Piesa nu a fost premiată (1).

Notă: 1. Despre Jovan Knežević vezi și cele scrise de P. Adamović în *Leksikon pisaca Jugoslavije*, Matica srpska, Novi Sad, 1987, pag. 177, apoi 3. Макси-мовића он Српски биографски речник, volumul 5, Матица српска, Нови Сад, 2011, pag. 91–92, lucrarea: Софија Кошничар, *Позоришна судбина Јована Кнежевића*, Нови Бечеј, 2003 și însemnările lui Ivo Muncian în cartea *Наше горе лист*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2010, pag. 83 și 101

HRISTIFOR KOJIĆ

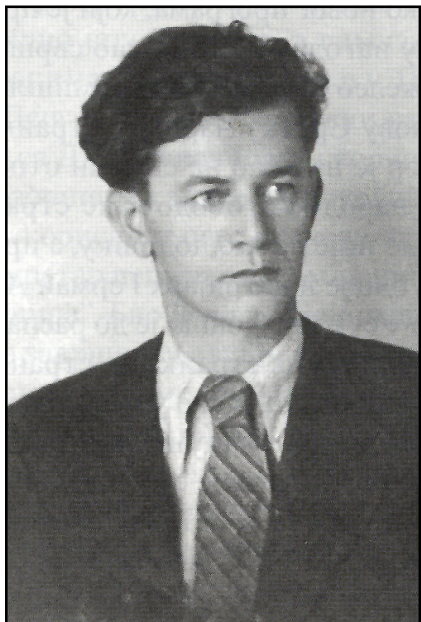
(Senadul Maghiar, 1886 –
Arad Gai, 1961)

Avându-se în vedere situația concretă a sârbilor din România din perioada interbelică, se pare că pe atunci s-a acordat o atenție aparte cooperativelor agricole. Așa se face că și publicațiile vremii („Vestitorul“ eparhial, „Noutăți săptămânale“ din Variaș, ori „Vestitorul timișorean“)... s-au conformat. Autorii articolelor publicate aveau profesii diverse, dar ceea ce era comun în abordarea tematicii respective, era sublinierea necesității organizării acestor unități, dar și unirii tuturor. În acest context apare și Hristifor Kojić cu articolul *Ce să facem cu cooperativele noastre?*. El terminase liceul la Sânnicolaul Mare și Școala de Învățători la Sombor. După reușita la examenul teologic, este hirotonisit. A fost preot paroh la **Cenad** și Cenei. A fost avansat ca protopop. (1).

Notă: 1. A se consulta și *Азбучник Српске православне епархије темишварске* (în manuscris) de Saša Iašin, monografia aceluiași autor *Српска православна парохија у Ченеју*, Timișoara, 2016 și cartea Стеван Бугарски, *Српска периодика на тлу данашње Румуније*, Друштво новинара Војводине и Мало историјско друштво, Нови Сад, 2014.

PETAR MAKSIMOVIĆ (Topola, 1904 – Topola, 2000)

Scriitor, învățător. După ce își termină școala elementară la Kragujevac, absolvă liceul, un curs pedagogic, dar și Școala Pedagogică Superioară la Belgrad. A fost învățător în perioada 1924 – 1941. După ce a activat în localitățile Novo Selo, Kotraž, Kovačica și Strumica, în toamna anului 1935, în baza Convenției Școlare a regatelor României și Iugoslaviei, este repartizat la școala

din Moldova Veche, unde rămâne doi ani școlari. În decursul următorilor trei ani școlari, Petar Maksimović este învățător la **Cenad**. Este mobilizat și, ca soldat al armatei jugoslave, este luat prizonier. Cel de al Doilea Război Mondial îl petrece într-un lagăr de prizonieri în apropierea orașului Hale. Din 1945 până în anul 1965, an când este pensionat, lucrează ca inspector școlar la Arandelovac și director de școală la Topola.

Dar, nici ca pensionar, nu se dă în lături. Este ghid pe lângă Biserica „Sfântul Gheoghe“ de la Oplenac. În ceea ce privește activitatea sa literară, ea începe... pe băncile școlii pe când elevul Petar Maksimović scria poezii. Debut în presă – în ziarul „Srpsko Kosovo“ (Kosovo Sârbesc) în anul 1927. În anul următor își publică prima culegere de versuri intitulată *Crveni plamenovi (Vâlvătai roșii)*. „Poezii, nuvele, povestiri pentru copii și articole pe teme pedagogice și sociale publică în diverse ziare și reviste, cum ar fi „Zorica“ (Zorica), „Narodna prosveta“ (Învățământul popular), „Rad“ (Munca) și „Učiteljska iskra“ (Scânteia învățătorului)“(1). Ani de-a rândul a fost prieten cu renumitul artist plastic Milić od Mačve. Prietenia aceasta s-a materializat prin publicarea ediției a doua a volumului *Crveni plamenovi (Vâlvătai roșii)*. De această dată fiecare poezie este „însoțită“ de câte un text scris de Milić od Mačve. Tot în anul 2000 văd

lumina tiparului și însemnările lui Petar Maksimović scrise în timpul prizonieratului intitulate *Brod sagrađen bolom* (*Nava construită din durere*), deși titlul inițial dat de autor era *Sletela ljubav u srce* (*În inimă s-a așezat, în zbor, iubirea*).

Notă: 1. Vezi Д. Сами он Српски биографски речник, volumul 5, Матица српска, Нови Сад, 2011, pag. 788

JEFTA MENDEBABA

(? - ?)

Exceptând presupunerea că a fost cel mai probabil unul din învățătorii veniți din Iugoslavia pe meleagurile noastre în baza Convenției școlare dintre regatele României și Iugoslaviei din anul 1933, și a unicei prezențe în paginile celui de al doilea număr al almanahului „Život” (Viața) cu o încercare poetică intitulată *Mladićska pesma* (*Cântecul unui tânăr*), tot ce „avem” despre el sunt

niște amintiri vagi „culese” prin anii nouăzeci ai veacului trecut de la unele persoane mai în vârstă din Cenad și care ziceau că știu că acolo a funcționat un învățător (din Iugoslavia) despre care se credea că scria poezii. Necazurile încep, însă, după, ce cercetăm lista cu numele învățătorilor jugoslavi aflați în școlile sârbești în perioada interbelică unde nu dăm de numele Jefta Mendebaba. Ca încurcătura să fie și mai mare, acest nume nu „apare” că a funcționat vreodată în niciuna din școlile sârbești de pe aceste meleaguri. Ce e de spus? După umila noastră părere cel mai la îndemână ne e să presupunem că poezia din almanahul „Život” (Viața) este semnată cu un pseudonim literar (cum știm că se proceda în redacția publicației respective) și că autorul ei este cel mai probabil Diko Stojić, cel care a funcționat ca învățător la **Cenad**, dar numai pe perioada unui singur an școlar --- 1935/1936, iar 1936 este anul în care apare almanahul respectiv. De ce

cenăzenii își aduceau cu greu (și vag) aminte de Diko Stojić se poate explica prin faptul că el a fost la Cenad, cum am menționat, doar un singur an școlar. Dar de rămas în Banatul românesc, Diko Stojić a mai rămas încă trei ani școlari fiind învățător în satul Soca.

**DUŠICA NEDELJKOV
ŽIVANOV (Cenad, 1939)**

Un nume de referință a publicisticii sârbești din România din a doua jumătate a veacului trecut. A terminat cursurile Școlii Elementare în comuna natală, Liceul Mixt Sârbesc la Timișoara și Facultatea de Filologie (Secția limba și literatura sârbă și limba și literatura română) la București. A fost câțiva ani profesor de limba și literatura sârbă la Școala Generală din Gelu, iar apoi s-a angajat în cadrul Redacției ziarului „Pravda” din Timișoara. În cadrul aceleiași publicații sârbești, dar cu denumiri schimbate – „Banatske novine” și

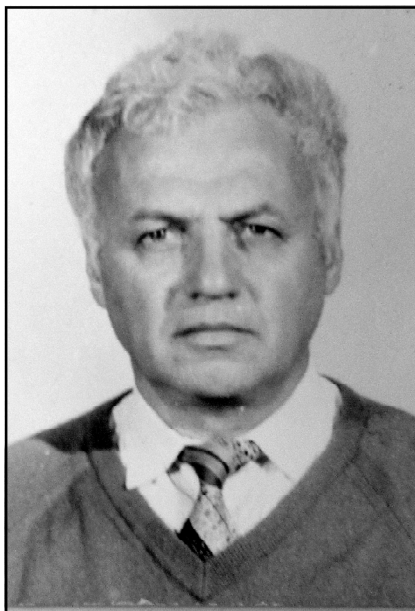

apoi „Naša reč” (Cuvântul nostru) – rămâne până la pensionare. Având ca „obligație redacțională” să se ocupe de problemele de învățământ (cu accent aparte pe școlile sârbești din județele Timiș, Arad și Caraș-Severin), tot ea a fost și redactor al rubricii pentru copii. Deasemenea, a scris: cronici despre spectacolele cultural-artistice, însemnări de prin localitățile cu populație sârbă, dar și recenzii despre noile apariții editoriale ale scriitorilor sârbi din România. A fost,

deasemenea, și unul din colaboratorii revistei literare „Književni život“, traducând din română în sârbă. Așa au văzut lumina tiparului în limba sârbă câteva schițe ale lui Ion Arieșanu, Ion Velican, Ion Dumitru Teodorescu sau piesele într-un act ale lui Tudor Popescu–*Cuibul*, Dan Tărchilă –*Familia*, Dumitru Solomon –*Examenele Luciei* sau Ion Băieșu – *Navețiștii*. În acest context, menționând că genul publicistic „pe care îl avea mereu la îndemână“ erau însemnările, trebuie remarcat faptul că ea a fost aceea care a „lărgit“ mult rubrica destinată copiilor publicând (mulți ani la rând) o dată la două luni chiar un supliment de 8 pagini (format A 4) destinat celor mai tineri cititori, în coloanele căruia apăreau mai multe scrieri ale copiilor, încercările literare ale elevilor din școlile sârbești, dar unde au văzut lumina tiparului și benzi desenate, ceea ce era o raritate în presa din România acelor vremuri (1).

Notă: 1. Vezi și Иво Мунћан *Црно на бело*, Задужбина Мирчета Стојић, Темишвар, 2016

MILOŠ OSTOJIN (Gelu, 1934)

Ca publicist pensionar, s-a retras în satul său natal unde a și terminat școala elementară. A absolvit, apoi, Liceul mixt Sârbesc din Timișoara și –

ulterior, în anii maturității – Facultatea de Economie din București. Primul său loc de muncă este în comuna **Cenad**, unde este învățător. A lucrat după aceea ca funcționar și ca redactor la ziarul de limbă sârbă „Pravda“ (Dreptatea). În ziaristică rămâne – cu unele... întreruperi de scurtă durată – până la pensionare. Întreruperile au existat după ce a absolvit studiile economice superioare la București. Atunci a activat ca economist în comerț ori la Întreprinderea de Detergenți din Timișoara. Revine, însă, în presă și este redactor la ziarele „Banatske novine“ (Ziarul Bănățean) și „Naša reč“ (Cuvântul nostru). Ani de-a rândul în coloanele publicațiilor respective el publică reportaje și însemnări din viața cotidiană a satelor cu populație sârbă din Banat. Dacă ar fi să evidențiem unele din caracteristici ale „materialelor“ sale, am nota că acestea sunt nedisimularea, prospețimea observațiilor și iscusința ca în prim-planul

„acțiunii“ să fie nu evenimentul, ci omul. Mai trebuie menționat că însemnările și reportajele sale au adesea un filon liric aparte.

PANTELEJMON (DOŠEN)
(Počitelj, 1875–Mănăstirea
Bezdin, 1960)

După ce a stat o perioadă la mănăstirea Hopovo, este călugărit la Bezdin și hirotonisit la mănăstirea Mesić. Ani de-a rândul este, apoi, preot paroh la Nădlac, Gelu, **Cenad**, Sânnicolaul Mare, Becicherecul Mic, Klarija, Felnac, Pecica, Arad Gai, Petrovasela, Stanciova și Parța. O anumită perioadă de timp a fost și la mănăstirea Baziaș. A fost, de asemenea, stareț al mănăstirii Bezdin (din 1949 până în 1960). Conform hătărării Celei de a doua adunări a preoților din Eparhia Timișoarei (care are loc în august 1922) și el, ca toți ceilalți preoți parohi ai perioadei respective, trebuie „să ia note privind toate calitățile și

neajunsurile credincioșilor din parohie“. Ecest raport *sui generis* al său (despre Petrovasela și Stanciova) este publicat în paginile „Vestitorului“, revista eparhială a vremii, așa cum s-a procedat și cu scrierile altor preoți parohi (1)

Notă: 1. Date „culese“ din cartea lui Сама Јашин, *Азбучник Српске православне епархије темишварске* (în manuscris) și cartea lui Стеван Бугарски, *Српска периодика на тлу данашње Румуније*, Друштво новинара Војводине и мало исто-риско друштво, Novi Sad, 2014.

ŽIVA PAŠIĆ (Denta, 1904 – Deta, 1988)

Când iubești profesia pe care ți-ai ales-o și când a o profesia devine o pasiune, trebuie să apară și roadele, rumene și coapte. Concret, pare că acest principiu și l-a ales drept motto al existenței sale pământene acest Živa Pašić atunci când a optat

pentru profesiunea de dascăl, absolvind un curs de învățători (cu durata de patru ani) la Timișoara. Căci dascăl a rămas mai bine de patru decenii. A fost învățător la Dejan (1920 – 1923), Denta (1923 – 1928 și 1952 – 1957), Parța (1928 – 1939), Deta (1957 – 1961) și **Cenad** (1939 – 1950). În fiecare din aceste localități îl putem afla pe învățătorul Živa Pašić îndrumând formațiile cultural-artistice ale tinerilor, dar și alături de corurile bisericești.

Dar cartea... i-a rămas prietenul de care nu s-a despărțit niciodată. Citea enorm, iar proverbele și zicătorile populare le considera a fi culmi ale creației. Așa se face că – citind – își nota expresii pe care le considera a fi sinteza unei experiențe. Prin satele în care a funcționat a cules, însă, proverbe populare sârbești, iar o parte din ele le-a înmănunchiat în culegerea publicată de Editura bucureșteană „Kriterion“ în 1985 intitulată *Dašmi ti dašto* (*Spune-mi să-ți spun*). Ca om de literă, Živa Pašić era „scump la vorbă“. De publicat, a publicat vreo cinci-șase articole în ziarul „Temišvarski vesnik“ (Vestitorul timișorean), dintre care, într-unul din ele îndeamna la lectură subliniind ce foloase are omul care se împrietenește cu cartea – însemnarea *Svakom Srbinu* (*Fiecăruui sârb*) și două referiri la Sfântul Sava. Scriind despre Živa Pašić, trebuie menționat și faptul că și lui „i-a fost dat“ să cunoască și „lumea de dincolo de gratii“, fiind condamnat (în

1951) de către Tribunalul militar din Timișoara la cinci luni de detenție „pentru favorizarea trecerii ilegale a frontierei de stat“ (1).

Notă: 1. Despre Živa Pašić vezi Стеван Бугарски și Живко Милин, *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, în cartea lui Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, pag. 691 și lexiconul lui Ivo Muncian, *Scriitori sârbi din România*, Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, 2007, pag. 76

DIMITRIJE PEŠIĆ **(Belgrad, 191? – ?)**

La venirea sa pe meleagurile noastre (în anul 1935) ca învățător în baza Convenției școlare dintre regatele României și Jugoslaviei din 1933, Dimitrije Pešić a fost repartizat la Școala

elementară din Sânmartinul Sârbesc. Se pare însă că el a mai profesat ca învățător la țară și înainte de a veni aici, pentru că s-a adaptat foarte repede la viața și realitățile rurale de la noi. De remarcat și faptul că, la scurt timp s-a și alăturat publicației „Temišovarski vesnik“ (Vestitorul timișorean), devenind unul din principalii săi colaboratori cît timp a rămas în România. Dar, să notăm faptul că el a mai funcționat (tot ca învățător,

desigur) și la **Cenad**, Ivanda. Giera și Socol. A plecat din România în anul 1946. Am pomenit despre colaborarea sa cu „Temišovarski vesnik“ (Vestitorul timișorean). În coloanele acestui ziar el publică imediat după sosirea sa articolul „Primirea învățătorilor jugoslavi la Timișoara“. Acest articol este primul dintr-un lung șir de scrieri pe care Dimitrije Pešić le-a publicat aici. Fiind un bun cunoscător al satului și al realităților rurale, prin ceea ce încredințează tiparului, el încearcă să „îmortalizeze“ aspecte din viața sătenilor, dar subliniază și necesitatea unei strânse colaborări ale tuturor pentru propășirea mai ales a învățământului sârbesc de aici. Având în vedere calitățile publicistice de care dă dovadă încă de la primele articole publicate în „Temišovarski vesnik“ (Vestitorul timișorean) se pare că nu aici a debutat el ca publicist și că a mai scris prin presa jugoslavă a vremii. Suntem, poate, îndreptățiți să credem acest lucru și pentru că

altfel e greu de explicat faptul că, în condițiile de atunci care îi vizau pe sârbii din Banatul românesc, el era singurul care scria ceea ce am numi recenzii despre noile apariții editoriale, cărți pe care le recomanda călduros cititorilor. Astfel, avem înserate referiri la cartea lui Wilhelm Shtockl *Educația părinților*, dar și despre studiile lui Nicolae Iorga *Istoria românilor și a civilizației lor*, carte tradusă din română în sârbă de Vladimir Margan și publicată la Vârșeț în anul 1935. Cum ne-am „apropiat” de beletristică, trebuie să notăm faptul că și Dimitrije Pešić este și un literat demn de luat în seamă. Este adevărat că și în articolele pe care le încredința tiparului găsim destule „elemente beletristice”, însă credem că o adevărată măsură a talentului său a dat-o în reportajul despre mănăstirea Baziaș, în așanumitele memorii de război *Trăirile unul băietan* și *Întâmplări din război*, dar mai cu seamă în scrierile umoristice *Un om fără noroc*,

Magazionerul nostru și *Haiducii*. În ceea ce privește șederea sa la **Cenad**, trebuie să spunem că ea a fost, din păcate, de scurtă durată – doar în cursul anului școlar 1937/1938. Despre această prezență a sa în localitatea bănațenă „urme vizibile” avem numai în coloanele ziarului „Temišvarski vesnik” (Vestitorul timișorean) și anume în însemnarea despre niște pomicultori harnici, însemnare care se referă la cultivatorii de piersici din Cenad (1).

Notă: 1. Despre Dimitrije Pešić vezi în cartea Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007 și lexiconul lui Ivo Muncian, *Scriitori sârbi din România*, Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, 2007, pag. 85

GEORGIJE PLAVŠIĆ
(Nădlac, 1937 – Cenad, 1999)

După terminarea școlii elementare în localitatea natală, absolvă Școala Teologică Ortodoxă la Timișoara. Ulterior absolvă și Facultatea de Teologie din Sibiu. Este hirotonisit și este numit, pe rând, preot paroh la Pojejena, Mănăstur și **Cenad**. A fost protoiereu și decorat cu dreptul de a purta brâul roșu și crucea. În anii nouăzeci ai

veacului trecut Protopopiatul de Arad a lansat ideea inițierii unei reviste bisericești. Ideea este binecuvântată și de episcopul Sava (Dr. Vuković), administratorul Eparhiei Timi-șoarei din perioada respectivă și astfel apare publicația „Bezinski vesnik“ (Vestitorul de Bezdin). Și părintele Geogije Plavšić publică în colonanele acestei publicații scrieri în care „reînvie“ aspecte din viața credincioșilor, scriind, totodată, și despre momente importante din viața Bisericii Ortodoxe Sârbe din **Cenad**.

STEVAN PROTIĆ
(Cenad, 1817 – ?)

Un talent actoricesc aparte a fost acest Stevan Protić, talent, însă care, din păcate, a rămas la... stadiul de promisiune. Școla elementară o face în satul natal și urmează apoi „școala latinească“ la Mezsey-Verim. La Vârșet îl găsim (în anul 1835) ca elev al Școlii Teologice, școală pe care, din lipsa resurselor

materiale ocazionate de decesul tatălui (era preot) este nevoit să-l abandoneze. Se angajează ca lucrător comercial la Beciche-recul Mare (azi Zrenjanin). Aici „vine în contact” cu spectacolele de teatru, iar în 1859 revine la **Cenad** pentru a asista la spectacolul unei trupe germane de teatru care poposise aici. Revine, deci, Stevan Protić la Cenad și acum intervine o nouă schimbare în viața sa: rămâne aici și, împreună cu Andrija Putić, pune bazele primei trupe teatrale sârbești la Cenad. Indată, Stevan Protić este ales a fi nu doar conducătorul „cetei” ci și cel care va regiza spectacolele. Să notăm doar că pe lângă spectacolele prezentate în localitate, această trupă cenăzeană „se produce” și la Sânnicolaul Mare și Kikinda. Li se alătură și Jovan Knežević, actorul cu care Stevan Protić are niște disensiuni. În consecință – Stevan Protić părăsește teatrul și devine funcționar al casei nobiliare Nako. De ce „este și el prezent” aici, printre oamenii de

literă? Iată răspunsul: Aflându-se în satul său natal, Stevan Protić „a scris piesa de teatru cu tente comice *Începuturile teatrului sârbesc la Cenad*. Nu se știe ce s-a întâmplat cu acest text.” (1).

Notă: 1. Душан Дејанац „Српски Чанад и Иванда и Српско народно позориште” în *Арад кроз време/(Aradul de-a lungul timpului)*, volumul 7, Timișoara, pag. 34 – 49

ANDRIJA PUTIĆ (Cenad, 1830 – Cenad, după 1905)

După terminarea școlii elementare în satul natal, absolvă (în anul 1858) Școala Teologică de la Vârșeț și vine la Saravale unde funcționează ca învățător. Este hirotonisit în anul 1863 și numit preot paroh la **Cenad**, unde rămâne până își dă obștescul sfârșit. La anivesarea a 50 de ani de slujire în cadrul parohiei este numit protopop. Dar Andrija Putić mai are merite deosebite și la „nașterea” și

dezvoltarea artei teatrale sârbești din Cenad. El este unul din inițiatorii înființării primei trupe de amatori din **Cenad**, eveniment care are loc în anul 1860. Primul spectacol al acestei formații este piesa „Haiducii“. În paranteză fie spus, ceva mai târziu, când trupei cenăzene i se alătură și niște actori experimentați, și această trupă se maturizează, ceea ce îi permite să prezinte și piese... mai „complicate“ cum sunt, de pildă, cele scrise de Jovan Sterija Popović „Lupta de pe Câmpia Mierlei“, „Kir Janja“, „Dovleacul găunos“ sau „Femeia cea rea“. Dar Andrija Putić nu s-a remarcat doar ca slujitor al Domnului, ca actor și regizor, ci și ca un om de litere. Conștient de adevărul zicalei latine *verba volant, scripta manent*, el vrea să... lase și o urmă scrisă despre activitatea trupei de teatru din Cenad. De aceea publică în 1886 în paginile revistei „Pozorište“ (Teatrul) articolul intitulat *Primele reprezentații teatrale sârbești la Cenad*, iar

în anul 1900, în coloanele aceleși reviste, articolul *Materiale pentru istoria teatrului sârbesc* (1).

Notă: 1 Despre Andrija Putić vezi Душан Дејанац „Српски Чанад и Иванда и Српско народно позориште“ în *Арад кроз време/Aradul de-a lungul timpului*, volumul 7, Timișoara, pag. 34 – 49 și lucrarea *Азбучник Српске православне епархије темишварске* al cărei autor este Saša Jašin (în manuscris)

BUDIMIR RAKIĆ (Cenad, 1936 – Arad, 1977)

Deși era matematician de profesie, agrea să fie și un... slujitor al cuvântului scris. Concret - ani de-a rândul a fost unul din cei mai harnici corespondenți voluntari și – apoi - colaborator al ziarului timișorean „Pravda“ (Dreptatea), în coloanele căruia erau înserate (scrise de el) știri și scrieri din viața studentescă și din

domeniul învățământului. S-a născut într-o familie de învățători (tatăl, Ivan, a fost învățător la Arad Gai, **Cenad**, Ivanda, Pecica și Felnac). Școala Elementară o frecventează la **Cenad** și Felnac, iar cursurile gimnaziale – la vestitul Colegiu timișorean „Constantin Diaconovici Loga“. Absolvă Liceul Mixt Sârbesc și Facultatea de Matematică–Fizică a Institutului Pedagogic din orașul de pe Bega. A fost profesor la Liceul din Pecica, asistent la Facultatea de Matematică din Timișoara și apoi profesor de matematică la Sânnicolaul Mic și Arad.

ANGELINA SAVIĆ ROSIĆ
(Variaș, 1910 – Timișoara,
2002)

S-a născut într-o familie de țărani din satul Variaș. După absolvirea cursurilor școlii confesionale sârbe din satul natal (învățătoare i-a fost Julka Čabdarić, din Sombor (Jugoslavija), care-i și insuflă

dragostea pentru chemarea de dascăl), o găsim printre elevii renumitului Liceu al preotului Milan Nikolić din Gelu, iar în anul 1929 susține examenul de licență la școala de învățători de la Sombor, unde a fost bursieră sub ocrotirea episcopului de Vrșac. Se întoarce în satul natal și începe activitatea de dascăl, activitate pe care o va face cu sârg până în anul 1965, an în care se retrage din învățământ și se pensionează. În toți acești 35

de ani, cu excepția anului 1931 când o găsim la școala din **Cenad** și a anilor 1953/1954 când a fost mutată „disciplinar” la Liceul Mixt Sârbesc din Timișoara, o găsim la Variaș, ca învățătoare sau ca profesor de limbă și literatură sârbă. De fapt ea literalmente era tot timpul la catedră. Când spunem aceasta avem în vedere toată activitatea sa, pentru că era devotată și conștiincioasă, cu dragoste și cu pasiune „se achita de sarcinile școlare”, dar tot așa se purta în afara școlii. „Prin mâinile ei”, cum se spune, au trecut generații și generații de elevi și nu este rar cazul că i-au fost elevi tatăl și fiul sau mama și fiica. De la ea elevii au învățat să respecte munca și cinstea, dăruirea și hărnicia, în mistuirea pentru atingerea elurilor, perseverența și consecvența și – mai presus de toate – dragostea pentru neamul sârbesc. Mulți ani a fost coordonator a formațiilor de dansuri, a soliștilor vocali și așa „sădea” în sufletul tinerilor dragostea pentru folclorul nostru. Și a fost lângă

Corul bisericesc „Orao”, și a fost – de ajutor fiecăruia. Cu un cuvânt bun, cu un sfat folositor. Și cu fapta. A fost într-un fel mâna dreaptă lui Milan Galetin când acesta edita la Variaș, în anul 1930, ziarul „Nedeljne novosti” (Noutăți săptămânale). Este adevărat, în paginile acestui ziar găsim un singur articol scris de ea – „Naše škole” (Școlile noastre), articol care a apărut în numărul 11 din data de 21 martie 1930. Mai găsim un articol al său în coloanele ziarului „Glasnik” (Vestitorul) din luna decembrie 1935 cu ocazia trecerii la cele veșnice a arhiepiscopului dr Georgije Letić. Mai există o ieșire în public – în formă scrisă – și anume în anul 1979, când AKUD „Mladost” și Studioul de teatru „Talija”, de pe lângă Casa de cultură a studenților din Timișoara, sărbătoreau zece ani de existență, în broșura editată cu acest prilej, sub îndrumarea lui Ivo Muncian și Ljubomir Stepanov, apare și un gând scris la ceas aniversar de către doamna Angelina Rosić.

**SVETISLAV
SELEŽANOVIĆ (Felnac,
1908 – Timișoara, 1977)**

Dacă admitem că, alături de creațiile beletristice, ca și literatură să fie considerate și diferite alte categorii de scrieri, ceea ce și sunt de fapt, atunci trebuie luat în seamă și acest nume. A fost preot. Școala elementară a terminat-o în satul natal, iar liceul și Școala Teologică – la Sremski Karlovci. Și-a luat și licența la Facultatea de Teologie din Belgrad. Pe tărâm duhovnicesc a slujit în cadrul Catedralei, pe lângă Biroul Eparhial, dar și ținând ore de religie la Timișoara. De asemenea, a fost preot paroh la Sânmartinul Sârbesc și **Cenad**. Cu știri, articole și traduceri a colaborat la publicațiile „Glasnik“ (Vestitorul), „Bilten Srpskog pravoslavnog vikarijata“ (Buletinul Vicariatului Ortodox Sârb) și „Pravda“ (Dreptatea). A tradus din rusă în sârbă (1).

Notă: 1. Vezî Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, 2007, pag. 521

**SLAVKA STEFANOVIĆ
BOŽIN (Cenad, 1960)**

Pe când era elevă a Școlii Generale din localitatea sa natală se remarcă prin scrieri în cadrul rubricii pentru copii a publicației

timişorene „Banatske novine“ (Ziarul Bănăţean) a cărui redactor era Dušica Nedeljkov Živanov. Publica la vremea aceea Slavica Stefanović ştiri şi însemnări, dar şi poezii. Absolvă apoi Liceul de Filologie-Istorie la Timişoara şi Facultatea de Filologie din Iaşi. Publică mai cu seamă versuri în coloanele aceleiaşi publicaţii. Acum este profesor la Şcoala Gimnazială din Cenad şi colaborează cu scriitorul Dušan Bajski la redactarea unei pagini în limba sârbă a ziarului local „Cenăzeanul“. La pregătirea antologiei „Najava“ (Venirea) publicată de Editura „Kriterion“ din Bucureşti în anul 1984, Stevan Bugarski, a inserat în paginile acestei culegeri şi una din poeziile scrise de Slavka Stefanović Božin.

MILAN TOŠIĆ (Cenad, 1934 – Timişoara, 1989)

Pe malul Mureşului, în satul său natal, a terminat Milan Tošić

primele patru clase ale Şcolii Elementare Sârbe (învăţători i-au fost Živa Pašić şi Panto Lukić). A absolvit apoi cursurile gimnaziale la Timişoara. Interesant este faptul că... acum Milan Tošić nu se înscrie la Liceul Mixt Sârbesc (spre care se îndrepta majoritatea elevilor sârbi) ci optează pentru Şcoala Pedagogică (tot cu limba de predare sârbă) pe care o termină în anul 1952. Îşi continuă studiile la Facultatea de Istorie a Universităţii „Babeş Bolyai“ din Cluj. La finele anilor cincizeci şi la începutul deceniului al şaptelea este redactor al ziarului timişorean „Правда“ (Dreptatea). În această calitate se ocupă de rubricile care tratează problemele învăţământului şi de cele destinate celor mai tineri cititori, copiii. Trebuie remarcat că, în cea de a doua ipostază, s-a străduit ca în spaţiul rubricii pentru copii să fie publicate cât mai multe corespondenţe şi compuneri ale elevilor care urmau cursurile şcolilor cu limba de predare sârbă. În aceeaşi

perioadă, se remarcă și ca un talentat autor de note de călătorie. Spunând aceasta, avem în vedere, pe lângă alte scrieri, și însemnările publicate în revista „Narodna kultura“ (Cultura populară) intitulate *Pe Dunăre de la Baziaș la Orșova*. În presă, însă, nu rămâne prea mult ci „se mută în branșă“, adică la catedră și este mai întâi profesor de istorie într-un liceu timișorean și, apoi, inspector de specialitate al Inspectoratului Județean de Învățământ al județului Timiș. Să notăm și faptul că profesorul MilanTošić și-a apărut cu succes teza de doctorat, tot la Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj. Lucrarea sa de doctorat

este, de fapt, studiul monografic al comunei natale, **Cenad**. Din păcate această lucrare a sa nu a văzut lumina tiparului. Credem că un fragment din posibila viitoare teză de doctorat a fost publicat de el în revista „Narodna kultura“ (Cultura populară, nr. 3 din anul 1957). Fragmentul este intitulat *Cenadul și zilele sale de glorie și decadență*. Lumina tiparului, a văzut-o, însă, o altă lucrare a lui MilanTošić. Este vorba de monografia Colegiului „Constantin Diaconovici Loga“ al cărei coautori mai sunt profesorii Aleksandar Radovan și Pavel Petroman. Monografia a apărut în două ediții – în 1992 și 2002.

CUPRINS

GÂNDURI INTRODUCTIVE	5
SFÂNTUL SAVA LA CENAD	6
AURELIJA ADAMOVIĆ	9
DUŠAN BAJSKI	10
ARKADIJE BELAN MLAĐI	12
MIRKO CVETKOV	13
ŽIVKO DIŠIĆ	14
KONSTANTIN KOSTA ĐURIĆ	16
TOMISLAV ĐURIĆ	17
VESNA ĐURIČIN	19
MILAN GALETIN	19
TIMOTEJ ILIĆ	20
FOTIJE ŽARKO ILIČIĆ	21
MIODRAG JOVANOVIĆ	23
MLADEN JOVANOVIĆ	25
DUŠAN KNEŽEVIĆ	25
JOVAN KNEŽEVIC	26
HRISTIFOR KOJIĆ	28
PETAR MAKSIMOVIĆ	28
JEFTA MENDEBABA	30
DUŠICA NEDELJKOV ŽIVANOV	31
MILOŠ OSTOJIN	32
PANTELEJMON (DOŠEN)	33
ŽIVA PAŠIĆ	34
DIMITRIJE PEŠIĆ	35
GEORGIJE PLAVŠIĆ	38
STEVAN PROTIĆ	38
ANDRIJA PUTIĆ	39
BUDIMIR RAKIĆ	40
ANGELINA SAVIĆ ROSIĆ	41
SVETISLAV SELEŽANOVIĆ	43
SLAVKA STEFANOVIĆ BOŽIN	43
MILAN TOŠIĆ	44

ИВО МУНЋАН

МИРОСЛАВ РОСИЋ

ЧАНАД И ЉУДИ ОД ПЕРА

УВОДНЕ МИСЛИ

Човеково дружење са писаном речи датира... одвајкада. Практично откако су на зидовима пећина људи исцртавали прве знаке општења. То до појаве писмености када, убрзо, настају и прве библиотеке.

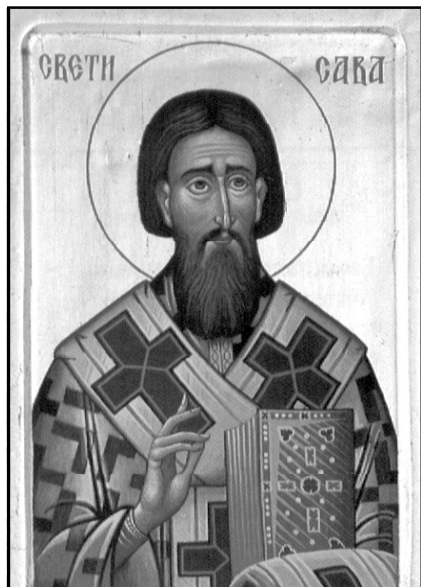
Тако су, у старом веку, биле чувене библиотеке у Александрији или Пергаму, а данас су најпознатије она у Ватикану, Национална библиотека у Паризу, Немачка државна библиотека у Берлину, Британског музеја у Лондону, Конгресна у Вашингтону, Државна јавна у Санкт Петербургу, итд.

Што се нас Срба тиче, ми се можемо поносити постојањем дворских и манастирских збирки књига, од којих је најстарија она у Хиландару која датира с краја 12. века.

На нашим просторима, у румунском делу Баната, изгледа да је прва... заживела у Темишвару. Између 1815. и 1827. основана је књижница Читалачко друштво. Њој су... уследиле и друге. Као, рецимо, она у Чакову 1866. или Ратарска читаоница у Чанаду 1894. године.

Није обавезно, али мишљења смо да је управо постојање библиотека утицало на развој и дружења људи с пером, то јест „бављења некаквом литерарном радом“ и ... поспешило развој српске писане речи у нас. Што није мимоишло ни Чанад, и „довело“ до појаве и људи од пера, као што се „даје видети“ на страницама које следе.

СВЕТИ САВА У ЧАНАДУ*

Чанад, некада славна варош Морисена, са православном катедралом и Методијевим словенским епископом, са једанаест цркава и манастира, беше од 864. године значајан духовни центар Методијеве словенске архиепископије. Али, протеривањем православног господара овог града, додуше Мађара Ајтоња, протеран је и словенски епископ, који је одавде прешао југозападно, у место Оросламош. Све цркве и манастире у Чанаду при-

грабио је латински бискуп 1030. године.

Мађари у граду су прихватили латинског бискупа, али тврдоглави Срби Бодрићи нису то хтели никако. Своју децу су носили у Бодрог на крштење, а тамо су се и венчавали и причешћивали. Своју словенску службу нису напуштали, нити су прихватили неке друге новотарије са Запада, по цену сталних шиканирања од стране католичких свештеника. Један предак у овом тешком стању била је влада мађарске краљице Јелене, иначе кћери српског жупана Уроша, као и њене деце, потоњих мађарских краљева.

Бискупу је долазак поглавара једне „шизматичке“

аутокефалне цркве био веома непријатан. Најрадије се не би ни сусретао са њиме, али „шизматика“ прати свита краља Андраша II и јављено му је да буде спреман за дочек високог госта.

У центру Чанада, на тргу према којем су све уличице водиле, уздизала се прекрасна стара катедрала у српско-византијском стилу. Пред црквом је стајао бискуп са својом пратњом, а трг је био препун народа. Сви су људи били једнако обучени: у беле чакшире и беле кошуље.

Свети Сава и пратиоци су од пристаништа дојахали коњима, а кад је светитељ сјахао са коња из масе народа је један бркајлија повикао:

„Живео наш владика Сава!“

Масом народа се као један глас проломило:

„Живео!“

Свети Сава је био веома изненађен и лице му се озарило, док се лице бискупа још више смрачило. Оба лица су исказивала осећања у души.

Свети Сава је без оклевања ушао у храм и прекрстио се, знајући да су тај храм зидали словенски епископи још далеке 864. године, у време кад су Методијеви ученици крштавали Србе у Панонији. Угледао је и крстионицу, исту онакву као у Петровој цркви у Рашкој, у којој је његов отац Немања крштен у православној вери. Пред очима светитеља су у трену прохујала три и по века од када је српски народ крштен.

Разговор са бискупом је био кратак: Срби и Мађари су у пријатељству и да се Србима у Угарској не намеће римокатолички данак, а да се православном свештенству, монаштву и српском народу не чине непријатности, јер у Савином отечеству има римокатолика који тамо живе у миру.

Бискуп се са овим сагласио и са Светим Савом заједно потписао такав документ на латинском и српском језику, и то више због присуства краљеве свите него што је таквим документом био одушевљен.

Свети Сава је благословио окупљен народ, узјахао на коња и кренуо ка Моришу у шајку, испраћен од свог народа.

Ова посета је дуги низ година остала да се препричава међу Србима Бодрићима, а народ је уз то још што-шта додао, што је помогло да се успомена сачува, а народ као православни и као Срби одржи.

Епископ из Савине пратње, потоњи епископ у Срему, још је иза тога редовно долазио у ове крајеве и у манастирима рукополагао монахе и свештенике. То су и наредни сремски епископи продужили чинити, чак и у такозвана „тешка и смутна“ времена.

Савина посета је још много година доносила своје духовне плодове.

Летописац

*(Одломак из написа „Путовање Светог Саве по Угарској 1220. Године“ објављеном у црквеном часопису Српске православне епархије темишварске „Гласник“ за 2006. годину, као и у часопису „Православље“)

АУРЕЛИЈА АДАМОВИЋ
(Саравола, 1905 –
Темишвар, ?)

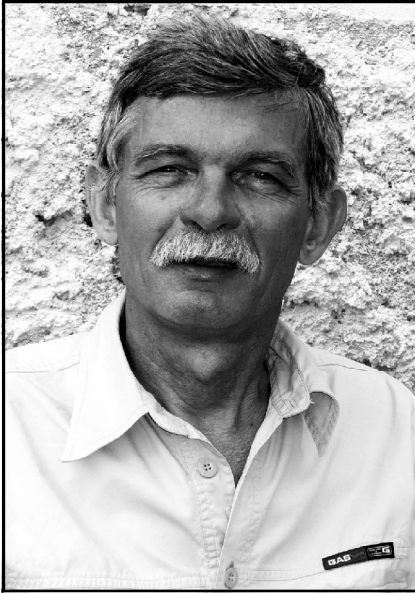

Није била списатељица, већ учитељица која се, повремено, у међуратним годинама, својим написима јављала на страницама „Темишварског весника“. Иако ти написи, изузев једног есеја с лирским призвуком („Мајка“), нису литература, вреди, ипак, забележити постојање њене

публицистике (чланци на привредне теме, о школству, друштвеном животу на селу или пригодне белешке у сусрет новом лету) не само као радове из пера једне жене (што је била реткост у нашим међуратним приликама) већ и као залагање једног просветног радника да буде, колико и како може и схвата, на ползу своме роду. Иначе, Аурелија Адамовић је завршила средњу школу у Великом Сенмиклушу, учитељске течајеве у Темишвару, а дипломирала је на Педагошкој школи у истом граду. Била је учитељица у Манастиру, Великом Сепетру, Варјашу, Наћвали, Немету, Кечи, Соки, Петровом Селу, Станчеву, **Чанаду**, Малом Бечкерету и Рудни (1).

Напомена: 1. Види и у књизи Стевана Бугарског, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 –1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 406 – 409

ДУШАН БАЈСКИ
(Велики Сенмиклуш, 1955)

Основну школу завршио је у **Чанаду**, а потом једну занатлијску, једну уметничку школу и Филолошко-историјску гимназију у Темишвару. Дипломирао је на Секцији за менаџмент на *Open University Business School* у Великој Британији *Information Technology College - ELINF*. Радио је једно

време у производњи, потом био новинар листа „Agenda“, а сада ради као фриленсер и, између осталог, уређује чанадски лист „Cenăzeanul“ (Чанадац). Ини-цијатор је и координатор дигиталног вишејезичног часописа „Банат-медија“, директор регионалног центра „Културни пројекат Растко - Библиотека Срба у Румунији“ на интернету. Пише на српском и румунском језику и преводи са српског на румунски и обратно. Сарађује у многим часописима на оба језика. Радови су му присутни и на интернету. Члан је Савеза писаца Румуније. Укључен је у бројним антологијама поезије и прозе, присутан у лексиконима. Обично писци почињу поезијом па, касније, прелазе на прозу. Код Душана Бајског имамо обрнутни случај. Он је почео прозом па се тек потом огласио и поезијом, и то само на српском језику,

збиркама *Љубав међу сенкама* (Издавачка кућа Критерион, Букурешт, 1990) и *Свађа с мастилом* (Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007). На румунском језику објавио је прозне збирке *Averse izolate* (Спорадични пљускови, Темишвар, 1984), *Luna și tramvaiul 5* (Месец и трамвај број 5, Темишвар, 1994), *Radiografia unui caz banal* (Радиографија једног баналног случаја, Темишвар, 1988), *Păsări pătrate pe cerul de apus* (Квадратне птице на западном небу, Темишвар, 2006), драмску шалу у два чина *Piața cu paiețe* (Трг с пајацима, Темишвар, 1994), једну збирку чланака о Чанаду – *Cenad, pur și simplu* (Чанад, једноставно, Темишвар, 2009), а потом, и монографију о Чанаду – *Cenad – Studii monografice* (Чанад–Монографске студије, Темишвар, 2015), монографске забелешке о граду Лугожу (*Lugoj – Studii monografice*), једну збирку студија *Război*

pe Internet (Рат на интернету, Темишвар, 2004) и један туристички водич кроз Црну Гору. Рекли смо да се Душан Бајски јавља и као преводилац. Ту наводимо да су његовим залагањем на румунском језику угледали светлост штампе романи Вука Драшковића *Нож* и *Руски конзул*, те Сеобе, Милоша Црњанског (прва књига, коаутор превода Октавија Неделку) и збирке песама Драгана Драгојловића *Књига љубави* и *Обраћање Богу* (коаутор Благоје Чоботин). Такође аутор је превода и збирке песама једне песникиње са Тајвана као и једне антологије савремене кинеске поезије. Сагледамо ли синтезно његово досадашње прозно стваралаштво, истакли бисмо чињеницу да се у приповеткама „стиче утисак да све кључа, да [оне] „иду“ у свим правцима. То им даје сложеност, али и драж“ (1). Што се поезије тиче, могли бисмо конста-

товати да је то „слика свакодневице“, али слика која одаје не само присуство песничково у својству анонимног, немог и незаинтересованог посматрача, него као активне јединке које се тиче свака ситница, јединке која узима став и тај свој став и исказује. Доживљавамо затим и утисак да се „сваки стих претвара у реч, а реч постаје симбол, знак ком пуцају шавови од концентрације и значења“ (2). О монографским написима вреди навести речи које су о њима исказали присутни на једној промоцији у Темишвару: „Иако је Србин, господин Бајски ради савесно попут Немца, а овим се књигама свакако изборио за место у пантеону банатских историчара“.

Напомена: 1. Казивање о прози Душана Бајског јесте из пера Чедомира Миленовића. Цитирано према Живко Милин *Лексикон поратних Срба посленика писане речи у Руму-*

нији, Савез Срба у Румунији, Темишвар. 2004, стр.20. Види о Душану Бајском и у *Лексикону Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705–2015*. Стевана Бугарског и Живка Милина у издању Савеза Срба у Румунији, Темишвар, 2016, стр. 13–16
2. Љубинка Перинац, *Душа шашавих коња, Књижевни живот* број 4 (84), Темишвар, 1990, стр.60

АРКАДИЈЕ БЕЛАН МЛАЋИ (Сегедин, 1804 – Будим, 1841)

Занимање – судија. А постаје то по окончању основне школе и гимназије у Сегедину и Правног факултета у Пешти. „Био је приседник и акцесиста при Угарском краљевском намесничком већу и судија Чанадске вармеђе“ (1). Као споредно – бавио се и писањем. Песме и прозу објављивао је у „Летопису“, будимском „Српском родољупцу“ или

„Сербском народном листу“. Огласио се и као преводилац Бајронових стихова. Превео је, такође, једну Коцебуову драму. Године 1840. Штампано је у Будиму збирку *Отпадници*.

Напомена: 1. Види одредницу Г. Раичевића у *Српском биографском речнику*, том 1, Матица српска, Нови Сад, 2004, стр. 467

МИЛАН ГАЛЕТИН **(Чанад, 1901 – ?)**

Покретац, власник и једини уредник првог и јединог гласила на српском језику које је на овим просторима излазило у једном селу, варјашког листа „Недељне новости“. Тај је лист излазио само током 1930. године (од 4. јануара до 20. априла, а штампано је 15. бројева). Милан Галетин није био оно што бисмо данас назвали човек од пера.

Ипак, био је високо образован човек. Завршио је Трговинску академију у Загребу. Радио је као практикант и чиновник у Загребу, Трсту, Вршцу, Београду или Суботици. Двадесетих година долази у Варјаш и оснива Деоничарско друштво „Српска народна банка“. На жалост, и поред свих настојања, нисмо до сада успели да сазнамо камо је из Варјаша пошао пред сам Други светски рат, а ни где се и када упокојио. Што се новинарства тиче, његови написи (углавном информативни) одају, као и сам подухват покретања листа, одушевљење и занесеност, којима, одиста, треба одати признање. Оно што треба и овде нагласити јесте чињеница да се је огласио (три пута) у Темишварском веснику 1933. и 1934. године. Наслови његових написа: „Благодети земљорадника“, „Које задруге треба оснивати?“ и

„Савремени услови задругарства“ (1).

Напомена: 1. Види и Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918–1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 626 и од истог аутора *Српска периодика на тлу Румуније*, Друштво новинара Војводине и Мало историјско друштво, Нови Сад, 2014, стр. 241-249 и 516

ЖИВКО ДИШИЋ (Чанад, 1894 – Чанад, 1965)

Још један човек од пера са овдашњих простора. Самоук. Основну школу завршио је у родном месту и то му је било све од образовања. Захватио га је вихор Првог светског рата. Био је аустро-угарски војник и, у том својству, морао је на фронт. Године 1916. постаје руски заробљеник, јавља се као добровољац и ступа у Српску добровољачку дивизију, чији је командант био

пуковник Стеван Хацић. Тако је, заједно са другим борцима, „натоварен на лађу „Хималаја“ којом путује месец дана“ (како нам је 1994. причао његов син Славко Дишић), и стигао, у Добруцу“(1). И, дабоме, опет на фронт. Али...сврши се и рат и Живко Дишић се враћа у Чанад, где је као земљорадник остао до упокојења, али дружећи се са песмом (2). Још као младић истицао се бистрином ума и изразитом обдареношћу у стихо-

вању. Остао је сеоски песник целог живота. Међутим, он је своје стихове и објављивао, поготово на страницама „Темишварског весника“ и у календарима истога гласила. Ту је, такође, присутан и вестима и записима из културно-уметничког живота у Чанаду. Поезија (процењује се да је написао око 150 песама) му је скромних уметничких домета, понајвише пригодног карактера. „У већини његових песама преовлађују слике наше равнице, питање живота и смрти, човековог пркоса пролазности и свакидашњици, нада у ново сутра и бољи живот“ (3). Иако више версификатор, ипак у појединим стиховима има блесака понеког епитета или метафорике. Руковет из његовог стваралаштва обједињен је у микромонографији објављеној у Темишвару 1992. године под насловом *Из корена ружа цвета*. (2)

Напомена: 1. Радисав Т. Ристић, *Добруџанска епopeја*, Удружење ратних добровољаца 1912 –1918. њихових потомака и поштовалаца, САНИМЕКС-Београд, 2006
2. Иво Мунђан, *Из корена ружа цвета*, Демократски савез Срба и Карашевака, Темишвар, 1992, стр. 32 – 46
3. Јован Чолаковић, *Мостови*, збирка предратних српских песника у Румунији (у рукопису)

КОНСТАНТИН КОСТА ЂУРИЋ (Зрењанин, 1886 – Зрењанин, 1950)

Ако се треба изјаснити какав је он посленик писане речи био, могли бисмо рећи: публициста (1). Али треба додати да је писао и чланке на језичке теме, затим из области филозофије, био проповедник Српске православне цркве, писао о историји Зрењанина, а на мађарски језик превео *Историју српског народа* Станоја Станојевића.

титулу доктора права. „Уводимо“ га у наш... лексикон јер је он био извесно време и... у румунском делу Баната.. Тачније речено, на парохијама у Великом Сепетру (од 1910. до 1914. године) и **Чанаду** (у периоду 1914–1919).

Напомена: 1. Види и одредницу о Константину Кости Ђурићу у *Српском биографском речнику*, 3. том, Матица српска, Нови Сад, 2003, стр. 648

Објавио је књиге: *Црква и држава*, *Ручна књига државних матичара* (обе 1923.) и *Етички принципи филозофа Епиктета* (1925.). Иначе, образовање је стекао у основној школи и гимназији у родном граду, а потом на Богословији у Сремским Карловцима и Правном факултету у Будимпешти. Положивши испит за професора, радио је и за катедром у Зрењанину. Треба назначити да је стекао и

ТОМИСЛАВ ЂУРИЋ (Чанад, 1936)

Инструменталиста, диригент, композитор, професор. Надалеко познат као један од наших врских прегалаца на музичком пољу који (својом тамбурицом) где се год појави, запаљује срца. Основно образовање стекао је у родном месту, а Средњу школу за шумарство и

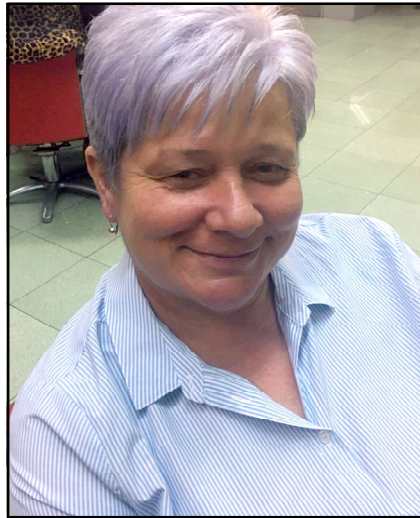
Факултет историје и географије завршио у Темишвару. Дуги низ година био је члан Српског државног ансамбла песама и игара у Темишвару, радио је и као професор у Станчеву, као методиста при Дому народног стваралаштва и при Муниципијском дому културе у Темишвару. Много је труда уложио као упућивач ђачких и омладинских тамбурашких оркестара и, пре свега, као један од руководилаца темишварских састава „Зора“, „Слога“, „Споменари и „Генерација“, али и чанадског састава

„Лале са Мориша“. Међутим, ма колико да јесте разграната и значајна делатност Томислава Ђурића музичара, са страница овог лексикона његово се име има узети у обзир према ономе што је учинио и нама Србима из ових крајева (и не само) у аманет оставио као сакупљач народних песама. Тачније речено, као аутор две антологије насловљене *Српска песмарица* (1 и 2) које је објавио у Издавачкој кући Савеза Срба у Темишвару 2006. и 2008. године. А о њима, тим књигама српског битисања, имамо из пера Миомира Тодорова следеће синтезно виђење: „Тома Ђурић као да жури; он памти и бележи, спомиње и опомиње да „нема више времена“ и, од прве до последње странице, саопштава читаоцу да **овде** песма не сме да умре или да стане, јер она све Србе одржава, а ове (ван Матице) чува и у језику, и у мислима, и у лику. И у

непоклекнућу“. Добитник је Видовданске повеље Савеза Срба у Румунији.(1).

Напомена: 1. Више о Томиславу Ђурићу види у књизи Саве Илића *Доба потпуног признања*, Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1982, делу Стевана Бугарског и Живка Милина *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705–2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, књизи Србољуба Мишковића *Лале са Мориша*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2004, монографијама Иве Мунћана *Зора*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2003. и *Била једном Слога једна*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2013, Ioan Tomi *Lexicon. Muzicienii din Banat (Лексикон. Банатски музичари)*, други том, Издавачка кућа *Euro-stampa*, Темишвар, 2014 и у монографији Иве Мунћана и Мирослава Росића *Реквијем у дуету*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016

ВЕСНА ЂУРИЧИН (Чанад, 1964)

Њено име не налази се као потпис аутора неког књижевног дела, али из њена пера имали смо и имамо низ написа у темишварском недељнику „Наша реч“. Својим јављањима Весна Ђуричин обавештава читаоце о акцијама и подухватима чанадских поклоника културно-уметничких приредби, било да наступају у месту (па и на својеврсном Фестивалу „Тамбураши ба-

натске равнице“), било да до тога долази на разним гостовањима у Србији или Маџарској. Иначе, Весна Ђуричин је веома активна и као секретар Месне организације Савеза Срба у Румунији. Од образовања, завршила је основну школу у родном месту, Санитетску гимназију и неколико стручних течајева у Темишвару. Тренутно сакупља „грађу“ за једну монографију о чувеним чанадским тамбурашима.

ТИМОТЕЈ ИЛИЋ (Сенад, 1795 – Сенад, 1851)

Свештеник, али и писац. Био је најпре учитељ (1818. године), а потом је као парох служио у родном месту, потом (1826. године) био администратор сенмиклушке парохије, па *спомошник* градске темишварске парохије (1828), капелан и катихета темишварски (1829), а затим опет парох у

родном месту. Био је, такође, намесник **Чанадског** протопрезвитерата и члан Темишварске конзисторије. Писао је песме и романе у стилу Милована Видаковића, односно народне епике, а бавио се и превођењем са немачког, мађарског и руског. Био је први који је на српски преводио Николаја Васиљевича Гогоља (објавио је 1848. и 1849. две збирке Гогољевих дела насловљене *Нос* и *Сирочински сајам*). Дописивао се са Вуком Стефановићем Караџићем. Био дописни члан „Друштва српске словесности“. Од такозваних грађанских песама забележили бисмо посветнице „Ода Високопреосвјашченишему и Високодостоинишћему Господину Јосифу от Путник православному Епископу Темишварскому, Чаковачкому, В. Бечкеречкому, В. Кикиндскому“ или „Поздрав на ден рожденија его величеству всепресвјатличему и держав-

ному Императору Фердинанду првом“, као и посмртницу „Надгробна песн Јовану Благородну Родитеља Вука и Екатерине от Вукович“ (1).

Напомена: 1. О Тимотеју Илићу види и у одредници Т. Милитара у *Jugoslovenskom književnom leksionu*, Matica srpska, Novi Sad, 1984, стр. 256 и одредници М. Станића у *Српском биографском речнику*, том 4, Матица српска, Нови Сад, 2009, стр. 164–165

ФОТИЈЕ ЖАРКО ИЛИЧИЋ (Чанад, 1846 – Београд, 1911)

Глумац, списатељ. Основну школу завршио у родном месту, нижу гимназију у Београду, а потом наставља школовање у Сремским Карловцима. Приморан је, међутим, због оскудице, да прекине школовање. Пошто га сестра, Милка Биберовић-Сеша

„уводи“ у глумце, он то и остаје и током више деценија јесте на даскама изводећи позоришне представе у свим крајевима где живе Срби. Први пут је на позорницу ступио у Бечеју 1862., као члан дружине Јована Кнежевића. Око 1870. формира своје путујуће позоришно друштво на чијем челу остаје пуне четири деценије. Бавио се и књижевним радом. Објављен је један одломак из

његовог дневника *У хатар истине и правде*. Светлост штампе угледао је, такође, и његов *Говор на гробу М. Цветића*. Зна се да је, за потребе своје позоришне дружине, драматизовао приповетке Чедомиља Мијатовића (1842–1932) *Иконија везирова мајка* и *Рајко од Расине*, у којима се, већ према профилу дела Ч. Мијатовића, идеализује српска прошлост китњастим, поетичним стилем. Драматизовао је, такође, и нека прозна дела Богобоја Атанацковића, Љубомира Ненадовића, Манојла Ђорђевића Призренца или Милана Ђ. Милићевића. Јавља се и као аутор оригиналних драмских радова. Рецимо, о прослави 25. годишњице рада путујућег позоришта на чијем се челу налазио, у Ваљеву је приказан његов комад *Павле бан босански или Живот за православље*. Након десет година краљ Александар Обреновић одликује га

Орденом Светог Саве четвртог реда (1).

Напомена: 1. Душан Дејанац, „Великани српског глумишта и чувене путујуће позоришне трупе“, *Арад кроз време*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 121–152. Одношења на Фотија Жарка Иличића види још и у лексикону Ivo Muncian *Scriptori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 40. и одредници у лексикону Иве Мунћана *Наше горе лист*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2010, стр. 102–103

МИОДРАГ ЈОВАНОВИЋ
(Зрењанин, 1932 – Београд, 2013)

Историчар уметности. Основну школу учио је у Приштини, гимназију у Јагодини, а Филозофски факултет дипломирао је у Београду. Био је секретар и члан Управног одбора Матице српске, председник

Управног одбора Галерије Матице српске, универзитетски професор доктор (теза „Српско сликарство у доба романтизма“). Када је он 1997. године у издању Матице српске у Новом Саду објавио монументалну монографску студију *Сликарство темишварске епархије*, увидело се у пуном сјају колико је он својим радом, истраживањем и залагањем задужио Србе у Румунији. Иначе, он је још давне 1963. године почео истраживања у

нашим крајевима. Та је истраживања наставио 1969, 1970. и 1971, али је тај свој рад уздигао на виши ступањ, тачније речено продубио, након 1989. године, а у оквиру деловања Темишварског одбора Матице српске (чији је председник био) и Међуодељенског одбора за проучавање мањина и људских права Српске академије наука и уметности. Но, да наведемо да из његова пера имамо и друге вредне монографске књиге, као што су то *Три века српског сликарства* (Београд, 2009), *Ђура Јовановић 1861 – 1953* (Нови Сад, 2005), *Међу јавом и међ' сном; Српско сликарство 1830 – 1870* (Београд, 1992), *Опленац – храм Светог Ђорђа и Маузолеј Карађорђевића* (Топола, 1989), *Катарина Ивановић у Минхену и белгијско историјско сликарство* (Нови Сад, 1984). Иначе, низ написа оставио нам је и о сликарским радовима Ђуре Јакши-

ћа, Ђоке Миловановића, Михајла Миловановића, Уроша Предића, Новака Радонија или Паје Јовановића. У већ назначеном *Сликарству темишварске епархије*, уз, дабоме, свеобухватни поглед на Темишварску епархију, што се ликовне уметности, тачније речено сликарства из Поморишја тиче, имамо одношења на манастире Бездин и Ходош, као и исцрпне написе о Стефану Тенецком у Трансилванији и Липови, Арси Теодоровићу у Великом Сенмиклушу и Сараволи, Текелијиној цркви у Араду, те чланке о Араду као граду цркава и уметника, Николи Алексићу и његовом боравку у Српском Семартону и Малом Бечкереку, сликарству у Великом Сенпетру и Варјашу, о Душану и Ивану Алексићу, али и веома драгоцен *Топографски преглед сликарства у црквама Темишварске епархије*, где, уз репродукције сликарских радова, имамо исцрпна

одношења на свете храмове у Араду, Арад Гају, Бездину, Варјашу, Великом Сенмиклушу, Великом Сенпетру, Кетфељу, Кнезу, Малом Бечкереку, Моноштору, Мунари, Надлаку, Нађфали, Печки, Сараволи, Торњи, Фенлаку или **Чанаду** (где је више пута био). То, да „именујемо“ само храмове у насељима Поморишја. Још једну веома значајну књигу о Србима у Румунији написао је Миодраг Јовановић. То је монографски преглед *Српски манастири у Банату*.

МЛАДЕН ЈОВАНОВИЋ
(Чанад, 1912 – Чанад, 1992)

Сужањ времена, то јест невремена, у ком му би дато да живи. По занимању био је земљорадник, а од образовања завршио је само седмогодишњу Општу школу у родном месту. У току Другог светског рата био је

најпре румунски војник, а потом борац у партизанима. Радио као благајник у месном Колективном пољопривредном газдинству. Због „злочина завере против друштвеног уређења“ ухапшен је и 1951. године осуђен на 25 година затвора. Помиловањем, пуштен је 1955. Одлежао је у затворима у Темишвару, Жилави, Колонији Кавник и Питешту. По повратку, остао је у родном Чанаду. По казивању његове кћерке Данице Јовановић Стефановић, ход по мукама „издржао је јер је био млад, јер се радовао слободи и фамилији, а волео је да пише песме“. Једну његову песму објављују Андреј Милин, Миодраг Милин и Цветко Михајлов у књизи *Срби у Румунији за време комунизма*. Књигу је објавио Савез Срба у Румунији 2011. године.

ДУШАН КНЕЖЕВИЋ (Беркасово, 1855 – Чанад, 1891)

Син глумца и списатеља Јована Кнежевића, Душан је, по окончању школовања, учитељевао најпре у родном месту, а 1881. долази у Чанад, где остаје до упокојења. И ту је, дабоме, био учитељ. Песме и чланке објављивао је у листовима „Исток“, „Родољуб“, „Голуб“, „Панчевац“, „Наше доба“. Но, пре доласка у **Чанад**, године 1880, штампао је у Београду књигу *Породични живот*. О њему још треба навести да се је и сам бавио глумом. Рецимо, 1863. године он наступа у Мољу у позоришној трупи свога оца Јована Кнежевића. Нажалост... других подробнијих података о њему немамо (1).

Напомена: 1. Види и одредницу Д. Иванића у *Leksikonu pisaca Jugoslavije*, Matica srpska, Novi Sad, 1987, стр. 177

ЈОВАН КНЕЖЕВИЋ
(Врањево-Нови Бечеј, 1818
– Врањево-Нови Бечеј,
1864)

Један од оних значајних српских глумаца и редитеља, чланова такозваних путујућих позоришта, који су одиграли и те како значајну улогу у стасавању српске позоришне уметности. По завршетку основне школе у родном месту и гимназије (почео у Кикинди и окончао у Кечкемету), а склон позоришној уметности, одаје се глуми у трупи летећег позоришта М. Брезовачког. У таквој хипостази Јован Кнежевић наступа на разним сценама, а касније оснива своје аматерске дружине у Врањеви или Кикинди. Као учесник у врањевачкој буни (1848. године) имао је да сноси последице, али позориште није баталио. Чак штавише, једног датог момента налазимо га у Београду где игра у групи названој

Омладинско позориште. Враћа се потом у Војводину и 1857. године у Врањеви оснива нову дружину и гостује по разним насељима. Али, пошто је дружина „радила“ без дозволе, то јој је деловање забрањено, а Јован Кнежевић долази 1860. године у **Чанад**, где убрзо, међутим, оснива сопствену дилетанску дружину „Србско театрално дружество“, дајући потом представе по разним местима Војводине. Вреди навести и податак да је са том дружином 1861. био у Новом Саду и тада је новосадска Српска читаоница из те његове (чанадске) дружине... прихватила девет глумаца који „улазе у састав групе“ којом се оснива Српско народно позориште у Новом Саду, чију прву представу „имамо“ јула месеца исте године. Јован Кнежевић са преосталим и неким новопридошлим члановима свога друштва... наставља наступања. Спомине се,

тако, да је 1863. године у Мољу, а у тамо приказаном комаду игра и његов син Душан. Као и остали глумци-редитељи, и Јован Кнежевић је за потребе своје дружине најчешће прерађивао стране позоришне комаде, али је и сам писао адекватне текстове. Тако од њега имамо комад *Великодушије и благодарност*. А то је комад који се најдуже задржао на репертоару позоришних група. Вреди истаћи и то да је дотичан текст поднесен Матици српској на конкурс, али није био награђен (1).

Напомена: 1. О Јовану Кнежевићу види одреднице П. Адамовића у *Leksikonu pisaca Jugoslavije*, Matica srpska, Novi Sad, 1987, стр. 177 и 3. Максимовића у *Српском биографском речнику*, том 5, Матица српска, Нови Сад, 2011, стр. 91–92, рад Софије Кошничар *Позоришна судбина Јована Кнежевића*, Нови Бечеј, 2003, као и запис Иве

Мунћана у књизи *Наше горе лист*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2010, стр. 83 и 101

ХРИСТИФОР КОЈИЋ (Мађарски Чанад, 1886 – Арад Гај, 1961)

У међуратном периоду, према конкретним приликама Срба у Румунији, изгледа да је подоста пажње поклањано земљорадничким задругама, те су – природно – и тадашња српска гласила (епархијски „Гласник“, вајрашке „Недељне новости“ или „Темишварски весник“)... изашла на видело написима на ту тему. Аутори чланака били су разних занимања, али оно што је, изгледа, било заједничко у сваком виђењу, јесте неопходност организирања и слоге. У том контексту јавља се написом „Шта да радимо са нашим задругама?“ и Христифор Којић. Он је, иначе, био завршио пет разреда Гра-

ђанске гимназије у Великом Сенмиклушу и Учитељску школу у Сомбору. Положио је стручни испит за свештенике, те је рукоположен. Служио је на парохијама у **Чанаду** и Ченеју. Унапређен је у чин протонамесника (1).

Напомена: 1. Погледати и одношења у *Азбучнику Српске православне епархије темишварске* Саше Јашина (у рукопису), монографији истог аутора *Српска православна парохија у Ченеју*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, Темишвар и делу Стевана Бугарског *Српска периодика на тлу данашње Румуније*, Друштво новинара Војводине и Мало историјско друштво, Нови Сад, 2014.

ПЕТАР МАКСИМОВИЋ
(Топола, 1904 – Топола, 2000)

Књижевник, учитељ. Основно образовање завршио у Крагујевцу, а гимна-

зију, педагошки течај и Вишу педагошку школу у Београду. Као учитељ радио је од 1924. до 1941. године. Учитељевао у Новом Селу, Котражи, Ковачевцу и Струмици. С јесени 1935. године, на основу предвиђања Школске конвенције између Румуније и Краљевине Југославије, долази као учитељ у Стару Молдаву и ту остаје две школске године. Три наредне школске године налазимо га

као учитеља у **Чанаду**. Као војник југословенске војске буде заробљен и Други светски рат проводи у заробљеништву у логору близу Халеа. Од 1945. године буде просветни инспектор у Аранђеловцу и управник Основне школе у Тополи до пензионисања, 1965. године. Но, ни у мировини... не мирује, ради као водич у Цркви Светог Ђорђа на Опленцу. Почео је да пише поезију још као ђак. Дебитовао је у листу „Српско Косово“ 1927. године, а већ наредне године објавио и прву збирку насловљену *Црвени пламени*. Песме, новеле, приче за децу и чланке о стручним и друштвеним питањима објављивао је у разним листовима и часописима: „Зорица“, „Народна просвета“, „Рад“, „Учитељска искра“ (1). Дуго низ година друговао је са Милићем од Мачве. То другарство изнедрило је и поновно

објављивање збирке *Црвени пламени*. Овога пута песме су штампане уз пропратни текст Милића од Мачве. Исте 2000. године светлост штампе угледао је и други један рукопис Петра Максимовића настао у заробљеништву *Слетела је љубав у срце*, али сада под насловом *Брод саграђен болом*.

Напомена: 1. Д. Сами, одредница о Петру Максимовићу у *Српском биографском речнику*, том 5, Матица српска, Нови Сад, 2011, стр. 788

ЈЕФТА МЕНДЕБАБА (? – ?)

Изузев претпоставке да је највероватније био један од контрактуалних учитеља придошних у наше крајеве на основу Школске конвенције између Румуније и Југославије из 1933. године, и једног јединог присуства на

страницама другог броја алманаха „Живот“ поетским покушајем „Младићска? песма“, о њему имамо само присећање (с краја деведесетих година) старијих особа из Чанада да је тамо био један учитељ који је (веровало се) писао песме. Међутим, невоље настају кад погледамо списак са именима југословенских контрактуалних учитеља, јер на њему нема имена Јефте Мендебабе. Међутим, то име не налазимо ни на списку учитеља нити у било којој српској школи у целом нашем Банату. Шта онда рећи? Чини нам се да би најприкладније било да и у овом случају претпоставимо да је песма у алманаху „Живот“ потписана псеудонимом (како су, иначе, поступали у редакцији дотичног гласила), а да је њен аутор, највероватније, Дико Стојић, који јесте био (само током 1935/1936. школске године) учитељ у **Чанаду**. Отуда и бледо сећање

мештана. Иначе, тај Дико Стојић је (после Чанада) био још три школске године учитељ у нашим крајевима, и то у Соки.

ДУШИЦА НЕДЕЉКОВ ЖИВАНОВ (Чанад, 1939)

Једно од значајних имена српске темишварске публицистике друге половине двадесетог века. Основну седмогодишњу школу завр-

шила је у родном селу, Српску мешовиту гимназију у Темишвару, а Филолошки факултет (одсек за српски језик и књижевност и румунски језик и књижевност) у Букурешту. Била је извесно време професор српског језика и књижевности у Општој школи у Кетфелју, а, потом, прешла у редакцију темишварске „Правде“. У истом је гласилу (али под измењеним називом „Банатске новине“ па, затим, „Наша реч“) радила до умировљења. У оквиру „редакцијског задужења“ бавила се проблемима наставе (с посебним акцентом на српско школство у нас) и уређивала рубрику за децу. Но, из њеног пера имамо и осврте на културно-уметничке приредбе, репортаже из наших села, али и рецензије о новообјављеним књигама српских писаца из Румуније. Сарађивала је, такође, и у часопису „Књижевни живот“ преводима са

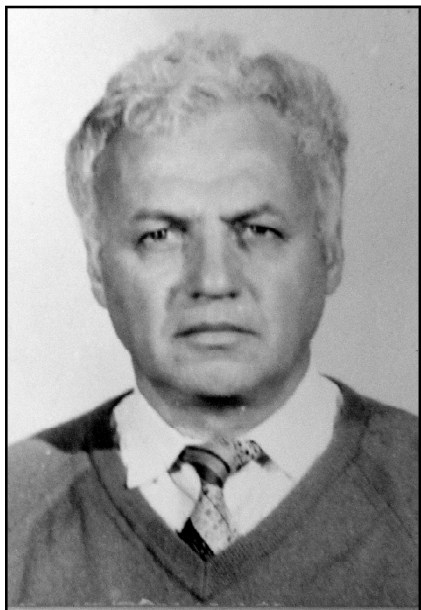
румунског на српски. Тако је, између осталог, превела неколико цртица Јона Аријешануа, Јона Великана, Јона Думитруа Теодорескуа или једночинке Тудора Попескуа – *Гнездо*, Дана Таркиле – *Породица*, Думитруа Соломона – *Лучијини испити* или Јона Бајешуа – *Наветисти*. У овом контексту, уз назнаку да јој је најомиљенији жанр била забелешка, треба подвући да је она рубрику за децу „Банатских новина“ знатно обогатила, како садржински тако и жанровски, па је та рубрика (обично на простору од три ступца) чак десетак година излазила (једном на два месеца) у... проширеном издању, то јест као „Дечји додатак“ на 8 страница малог формата. Тако се на ступцима тог додатка појављивало више дописа из ђачког пера, литерарних покушаја наших ученика, али су светлост дана угледали и стрипови, што јесте био првенац у

нашој оновременој штампи (1).

Напомена: 1. Види и у азбучнику кетфељских списатеља Иве Мунћана *Црно на бело*, Задужбина „Мирчета Стојић“, Темишвар, 2016

МИЛОШ ОСТОЈИН (Кетфељ, 1934)

Новинар у мировини.
Српску основну школу

завршио у родном месту и гимназију у Темишвару. Био најпре, на кратко, у настави (у **Чанаду**), па радио као чиновник да би, најзад, прешао у редакцију „Правде“. Ту, у новинарству, с малим прекидима остаје до умировљења. До прекида је дошло након што је дипломирао Економски факултет у Букурешту. Радио је, тада, извесно време као економиста у трговини или у Предузећу детерџената у Темишвару. Но враћа се у редакцију српског гласила и буде уредник у „Банатским новинама“ и „Наше речи“. Дуги низ година на ступцима поменутих гласила имамо из његова пера надахнуте репортаже из свакодневице српских насеља у Румунији, написе који се одликују непосредношћу, свежином запажања и, надасве, умећем да у први план „доведе“ не догађај, него човека. Треба још нагласити да његови записи,

есеји, прикази и репортаже поседују неретко извесну лирску жицу.

**ПАНТЕЛЕЈМОН
(ДОШЕН) (Почитељ, 1875
– манастир Бездин, 1960)**

Након ђаковања у Хопову, пострижен је у манастиру Бездину, а рукоположен у манастиру Месић. Током година служи као парохијски свештеник у Надлаку, Кетфељу, **Чанаду**, Великом Сенмиклушу, Малом Бечкереку, Кларији, Фенлаку, Печки Арад-Гају, Петровом Селу, Станчеву и Парцу. Обитавао је извесно време у манастиру Базјашу. Био је настојатељ манастира Бездина (од 1949. до 1960). Према одлуци Другог збора свештенства Епархије темишварске (одржаног августа 1922) и њему је наложено, као, иначе, и свим парохијским свештеницима, „да запазе и попишу све врлине и мане

својих парохијана“. Тај његов извештај (о Петровом Селу и Станчеву), као и извештаји других неких свештеника који су служили у другим насељима, објављен је на страницама епархијског гласила „Гласник“ 1923. године (1).

Напомена: 1. Подаци према рукописној књизи Саше Јашина *Азбучнику Српске православне епархије темишварске* и делу Стевана Бугарског *Српска периодика на тлу данашње Румуније*, Друштво новинара Војводине и Мало историјско друштво, Нови Сад, 2014.

**ЖИВА ПАШИЋ (Дента,
1904 – Дета, 1988)**

Када волиш позив за који си се определио и када тај позив прераста у пасију, мора доћи до зрења здравих плодова. Конкретно, као да се је овим начелом целог живота руководио Жива Пашић када се определио за

учитељски позив, завршивши четворогодишњи учитељски течај у Темишвару. За катедром је био више од четири деценије. Учитељевао је у Дежану (1920–1923), Денти (1923–1928 и 1952–1957), Парцу (1928–1939), Дети (1957–1961) и **Чанаду** (1939–1950). У свим овим насељима радио је и као упућивач културних друштава младих, а био је и уз чланове црквених певачких дружина.

Књига му, је међутим, била... највернији друг. Много је читао, а народне пословице и изреке сматрао је врхунцем стваралаштва. Стога је целог живота бележио изреке и пословице, а део тих народних мудрости и објавио у букурешкој издавачкој кући Критерион 1985. године у књизи насловљеној *Да што ми ти да што*. Иначе, Жива Пашић је, што оно кажу, био скуп на перу. Огласио се пет-шест пута у „Темишварском веснику“ од којих једним чланком којим указује колико је корисно читати („Сваком Србину“, 1933. године) и два пута написима о Светом Сави (1936. и 1945. године). Треба забележити и то да је „упознао“ и свет иза решетака у Темишвару, јер га је Војни суд из Темишвара, 1951. године, осудио на пет месеци поправног затвора „због фаворизовања илегалног преласка државне границе“ (1).

Напомена: 1. О Живи Пашићу види у делу Стевана Бугарског и Живка Милина *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705–2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, у Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918–1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 691 и лексикону Ivo Muncian, *Scritori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 76

ДИМИТРИЈЕ ПЕШИЋ (Београд, 191? – ?)

Када је у Румунију дошао 1935. године као југословенски учитељ на основу Школске конвенције и био распоређен да учитељује у Српском Семартону, Димитрије Пешић је, највероватније, већ извесно време био радио као учитељ и то на селу, јер се веома брзо уклопио у живот села и наше

сеоске прилике. Такође, веома је брзо приступио „Темишварском веснику“ и постао један од његових активних сарадника све време колико је остао у Румунији. Иначе, да наведемо да је он, осим у Српском Семартону, учитељевао још и у **Чанаду**, Иванди, Ћиру и Соколовцу, а напустио је Румунију 1946. године. Споменусмо његову сарадњу са „Темишварским

весником“. Ту, одмах по доласку, објављује напис „Дочек југословенских учитеља у Темишвару“, а то је само први у дугом низу чланака из његовог пера. Као добар познавалац села и сеоских прилика, он и пером овековечује детаље из живота људи, али – исто тако зналачки – указује и на потребу тешње сарадње свију ради унапређења српског школства у нас. За веровати јесте да је и пре доласка у наше крајеве Димитрије Пешић још писао у неком гласилу. Иначе како објаснити чињеницу да он у тадашњим приликама у нас буде једини који негује такозвану рецензију о ново-објављеним књигама, које топло препоручује читаоцима? Тако, између осталог, пише он о књизи Вилхема Штекла–*Васпитавање родитеља* или студији Николаја Јорге–*Историја Румуна и њихове цивилизације*, коју је са румунског превео Вла-

димир Марган. Пошто смо се „приближили“ белетристици, треба напоменути да ни она није била страна преокупацијама Димитрија Пешића. Истина, литерарне примесе налазимо и у чланцима које је објављивао, али је његов таленат највише дошао до изражаја било у репортажи о манастиру Базјашу, било у ратним успоменама „Доживљај једног дечака“ и „Ратни догађаји“, али – по нашем скромном мишљењу – највише у хуморескама „Човек који нема среће“, „Наш магационер“ и „Хајдуци“. Што се његовог боравка у **Чанаду** тиче, треба подвући да је ту остао само током једне школске године (1937-1938), и о томе, као „опипљиве трагове“, имамо само написе у „Темишварском веснику“ о умешним чанадским воћарима, највероватније одгајивачима бресака (1).

Напомена: 1. О Димитрију Пешићу види опширније у књизи Стевана Бугарског *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918–1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007 као и у одредници Иве Мунћана о овом писцу у књизи *Scriitori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 85

ГЕОРГИЈЕ ПЛАВШИЋ (Надлак, 1937 – Чанад, 1999)

По окончању основне школе у родном месту завршава Православну српску богословску школу. Накнадно дипломира и на Богословском факултету у граду Сибиу. По рукоположењу служио је на парохијама у Пожежени, Моноштору и **Чанаду**. Имао је чин протојереја и одликован је правом ношења црвеног појаса и напрсног крста. Када је деведесетих година прошлога века Арадски

протопрезвитерат покренуо иницијативу оснивања једног српског црквеног гласила и, након благослова владике Саве (др Вуковића) епископа шумадијског и администратора Епархије темишварске, заживео „Бездински весник“, и прота Георгије Плавшић јављао се на страницама тога гласила написима, у којима је износио аспекте из живота парохијана у Чанаду и значајним моментима тамошње Православне српске цркве.

СТЕВАН ПРОТИЋ (Чанад, 1817 – ?)

Особени глумачки талент имао је Стеван Протић, таленат који је, нажалост, остао у... фази обећања. Основну школу завршио је у родном месту, а латинску у Мезеј-Вериму. Слушао је извесно време Богословију у Вршцу (године 1835), али је морао да прекине школовање због недостатка средстава за издржавање, јер му умире отац, који је, иначе, био свештеник. Ради потом у Великом Бечкереку (данас Зрењанин) као трговац. Ту „упознаје“ позоришне представе, а 1859. долази у **Чанад** да види представу једне немачке позоришне трупе. Тада настаје преокрет у његовом животу. Остаје у Чанаду и ту, заједно са Андријом Путићем, организује прву српску позоришну трупу. Чак је изабран за редитеља и управитеља те трупе. Чанадска дружина

наступа у Великом Семи-клушу и Кикинди. Придружује јој се и Јован Кнежевић, с којим се, међутим, Стеван Протић разилази. Напушта позориште и запошљава се као чиновник код властелина Јована Нака. Зашто о њему пишемо као... човеку од пера? Ево одговора: Стеван Протић је у свом родном месту „писао шаљив позоришни комад *Почетак српског позоришта у Чанаду*. Није познато шта је било са овим текстом“ (1).

Напомена: 1. Душан Дејанац „Српски Чанад и Иванда и Српско народно позориште“ у *Арад кроз време*, свеска 7, Темишвар, стр. 34 – 49

АНДРИЈА ПУТИЋ (Чанад, 1830 – Чанад, после 1905)

По окончању основне школе у родном месту, завршава 1858. године Богословију у Вршцу и

долази у Сараволу, где ради извесно време као учитељ. Године 1863. рукопожен је у Араду и распоређен на парохију у Чанаду, где остаје до упокојења. Поводом педесете годишњице свештеничке службе унапређен је за протопрезвитера. Андрија Путић је, уз служење на Њиви Господњој, веома заслужан за... „рађање“ и развој српске позоришне уметности у Чанаду. Наиме, он је један од иницијатора дилетантске дружине чанадске коју окупља 1860. године, дружине која је припремила и извела комад *Ајдуци*. У загради буди речено касније, доласком искуснијих глумаца, дружина поприма у зрелости, те припрема и изводи и друге комаде као што су, између осталог, дела Јована Стерије Поповића *Бој на Косову*, *Кир Јања*, *Покондирена тиква* или *Зла жена*. Но, Андрија Путић није био само служитељ на Њиви Господњој, глумац и реди-

тељ, него и... списатељ. Свестан значаја латинске изреке *verba volant, scripta manent* он жели да... остави и писмени траг о раду те чанадске дружине. Стога 1886. у новосадском часопису „Позориште“ он објављује текст „Прве српске позоришне представе у Чанаду“, а 1900. у истом гласилу из његова пера имамо чланак „Грађа за историју српског позоришта“ (1)

Напомена: 1. Одношења на Андрију Путића види и у чланку Душана Дејанца „Српски Чанад и Иванда и Српско народно позориште“ у *Арад кроз време*, свеска 7, Темишвар, стр. 34–49 и *Азбучнику Српске православне епархије темишварске* Саше Јашина (у рукопису).

БУДИМИР РАКИЋ
(Чанад, 1936 – Арад, 1977)

Иако му је професија била математика, волео је да

буде уз писану реч. Тачније речено, био је дуги низ година један од најревноснијих дописника и сарадника темишварске „Правде“ на чијим се ступцима оглашавао вестима и написима како из студентског живота, тако и из области школства. Иначе, рођен је у учитељској породици (отац Иван, учитељевао је у Арад Гају, **Чанаду**, Иванди, Печки и Фенлаку). Основну школу похађао у Чанаду и Фенлаку, нижу гимназију при Српској секцији темишврске Гимназије Константин Ђаконовић Лога, а наставио је школовање у Српској мешовитој гимназији у Темишвару. Дипломирао је на Математичко-физичком факултету Педагошког института у истом граду. Био извесно време професор математике у Гимназији у Печки, а потом асистент на Математичком факултету у Темишвару. У високошколској настави не остаје дуго, него буде

професор математике у Малом Сенмиклушу и у Араду, до прераног упокојења.

АНГЕЛИНА РОСИЋ
(Варјаш, 1910 – Варјаш, 2002)

Рођена је у поштеној српској сељачкој породици (Савић). Завршила је најпре Српску вероисповедну школу

у родном месту (учитељица јој је била Јулка Чабдарић из Сомбора, која јој и улива љубав према учитељском позиву), потом чувену Гимназију проте Милана Николића (у Кетфељу), а 1929. године дипломира на Учитељској школи у Сомбору, као стипендиста (питомац вршачкога владике). Враћа се у свој родни Варјаш и почиње да учитељује. Изузев године 1931. када се налази у **Чанаду** и једне школске године (1953/1954) када је „по казни“ професор матерњег језика у Српској мешовитој гимназији у Темишвару, цео свој радни век провела је за катедром у Варјашу – и као учитељица и као професор српског језика и књижевности. Остала је у настави до 1965. године, када се пензионисала. Међутим, увек је – буквално – била за катедром. Кад то кажемо имамо у виду њену целокупну делатност, јер она, не само да је предано,

савесно, с љубављу и пасијом „обављала своју дужност у школи“, него је то чинила и ван ње. „Кроз њене руке“, како се оно каже, прошло је на десетине и десетине генерација ђака, те и није редак случај да су јој ђаци били и отац и син или мати и кћи. Од ње су се варјашки ђаци научили раду и поштењу, преданости и вредноћи, изгарању ради остварења циља, упорности и истрајности. И – изнад свега – љубави према свом српском роду. Пошто је дуги низ година била упућивач играчких дружина, вокалних солиста и тако „садила“ у душе младих љубав према нашем фолклору. И била је и уз Црквено певачко друштво „Орао“, и била је – на помоћ свакоме. И добром речи, и корисним саветом. И делом. И била је нековрсна десна рука Милану Галетину кад је он издавао (у Варјашу 1930. године) лист „Недељне новости“. Истина, на

страницама тога гласила налазимо само један њен напис – „Наше школе“, који је објављен у 11. броју листа 21. марта 1930. године. Још се је једном „јавно огласила“ – мислимо, писмено, на страницама једнога гласила. Било је то чланком поводом упокојења архијереја др Георгија Летића, а напис је објављен на ступцима „Гласника“ децембра месеца 1935. године. Но, постоји још један – у писаном облику – њен излазак у јавност. Догодило се то 1979. године када су АКУД „Младост“ и позоришни студио „Талија“ Студентског дома културе у Темишвару прослављали десетогодишњицу рада. Напис је објављен у пригодној брошури (коју су тада приредили Иво Мунћан и Љубомир Степанов).

СВЕТИСЛАВ

СЕЛЕЖАНОВИЋ

(Фенлак, 1908 - Темишвар, 1977)

Сложимо ли се да књижевношћу можемо назвати, осим белетристике, и написе многих других профила, што, уосталом и јесте, онда треба и ово име узети у обзир. Био је свештено лице. Основну школу свршио је у родном месту, а гимназију и Богословију у Сремским Карловцима. Дипломирао је и на Богословском факултету у Београду. На Господњој Њиви делао је при Саборном храму, као чиновник у Епархији или вероучитељ у Темишвару, али и на парохијама у Српском Семартону и Чанаду. Сарађивао је у епархијском „Гласнику“, „Билтену Српског православног викаријата“ и „Правди“. Преводио је и са руског (1).

Напомена: 1. Види Стеван

Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918–1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 521

СЛАВКА СТЕФАНОВИЋ БОЖИН (Чанад, 1960)

Још као ђак основне школе у свом родном месту јавља се на страницама дечије рубрике „Банатских новина“ (уредник Душица

Недељков Живанов) дописима, саставима и римованим казивањима. Школовање наставља у Филолошко–историјској гимназији у Темишвару, а потом дипломира Филолошки факултет у Јашу. Објављује стихове у „Банатским новинама“. Тренутно ради као професор у Општој школи у **Чанаду** и сарађује са Душаном Бајским при уређивању једне стране на српском језику месног листа „Cenăzeanul“ (Чанадац). Приређивач антологије *Најава* (Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1984) Стеван Бугарски укључио је и њену једну песму у ову заједничку збирку.

МИЛАН ТОШИЋ (Чанад, 1934 –Темишвар, 1989)

Надомак самога Мориша, у родном селу, завршио је прва четири разреда основне школе (учитељи Жива Пашић и Панто

Лукић). Потом је нижу гимназију апсолвирао у Темишвару. Интересантно је да Милан Тошић не наставља студије у Српској мешовитој гимназији, већ се опредељује за Српску педагошку школу, коју успешно завршава 1952. године. Одмах наставља студије, одлучује се за историју и студира, на Универзитету „Бабеш Бољај“ у граду Клуж Напока. Крајем педесетих и почетком шездесетих година буде у редакцији темишварске *Правде*. Као новинар, извесно време уређује рубрике намењене проблемима школства, али и најмлађим читаоцима. Вреди истаћи да је као уредник рубрике за децу настојавао да се на ступцима „Правде“ нађу што више дописа и књижевних састава ђака тадашњих наших српских школа. Испољио се, такође, и као надарени путописац. Кад то кажемо имамо у виду његову забелешку у „Народној култури“: *Дунавом*

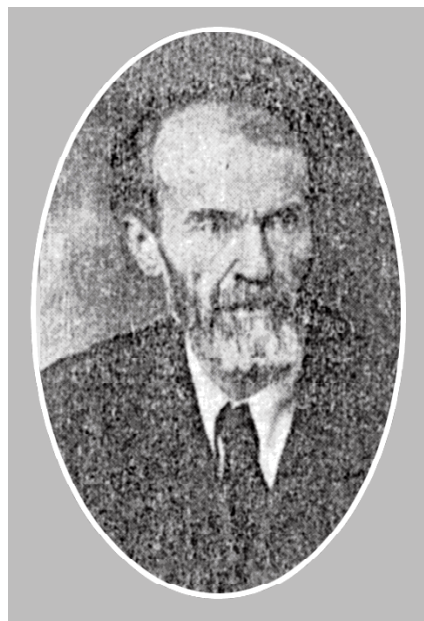
од Базјаша до Оршаве. Убрзо, међутим, одлази из новинарства и буде најпре као професор историје за катедром у једној темишварској гимназији, а, потом, и стручни инспектор у Тимишком жупанијском школском инспекторату. Да забележимо и то да је професор Милан Тошић и докторирао на Универзитету у граду Клуж Напока. Докторска дисертација му је, у ствари, монографска студија о свом родном **Чанаду**. На жалост, рад је до сада остао необјављен. Највероватније да је један одломак из тог рада напис којег је Милан Тошић објавио у часопису *Народна култура* (број 3 за 1957. годину) насловљен: *Чанад и његови дани славе и опадања*. Светлост штампе, међутим, угледао је други један рад Милана Тошића. То је монографија о темишварском Колецу *Константин Баконовић Лога* (чији су коаутори

Александар Радован и Павел Петроман). Књига је доживела два издања (1992. и 2002.).

МИРКО ЦВЕТКОВ

(Чанад, 1886 – Београд, 1973)

Пошавши у потрагу за својом неком дугом, као што то бива у уметности уопште, Мирко Цветков је још један

од синова овога поднебља који је, можемо слободно рећи, далеко стигао. Школовао се у родном месту, Купинову и Земуну, али школовање није довршио. Винуо се у новинарство и сарађивао у бројним периодичима који су излазили у Београду, Новом Саду и Загребу, као што су „Застава“, „Бранково коло“, „Српство“, „Обзор“, „Народне новине“, „Савременик“ или „Пијемонт“. Учествовао у Првом светском рату и тако стигао на острво Крф. Одавде је послат у Женеу у „Српски прес-биро“. После рата у Београду уређује „Нови лист“, „Покрет“ и публикацију „Рашка“. Аутор је књиге *Безимени. Наше муке*. Текстови су пропраћени карикатурама. Практично, то су „сатирични текстови, који одају сангвинични темперамент, живахни ум, бритку моћ запажања, продорно око, оштар језик, ведар дух, брзо реаговање“ (1). Вреди

напоменути још једном „Рашку“, у ствари три свеске које садрже исто толико студија о српској средњовековној уметности. Био је, такође, врстан преводилац бајки разних народа. Ове је текстове, углавном, преводио са немачког на српски. Објавио је чак десет збирки таквих бајки. То су индијске, данске, норвешке, шведске, алжирске, суданске, исландске, немачке, аустријске и румунске бајке. За истаћи јесте чињеница да је за публикацију „Рашка“ на изложби примењене уметности у Паризу 1937. године добио Почасну диплому.

Напомена: 1. Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918–1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 204–207. О Мирку Цветкову види, такође, и у лексиконима Иве Мунћана *Наше горе лист*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2010, стр. 136–137, односно *Scritori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 55 и делу Стевана Бугарског и Живка Милина *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705–2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016, стр. 219–220

САДРЖАЈ

УВОДНЕ МИСЛИ.....	49
СВЕТИ САВА У ЧАНАДУ	50
АУРЕЛИЈА АДАМОВИЋ	53
ДУШАН БАЈСКИ.....	54
АРКАДИЈЕ БЕЛАН МЛАЋИ	56
МИЛАН ГАЛЕТИН	57
ЖИВКО ДИШИЋ.....	58
КОНСТАНТИН КОСТА ЂУРИЋ	59
ТОМИСЛАВ ЂУРИЋ	60
ВЕСНА ЂУРИЧИН	62
ТИМОТЕЈ ИЛИЋ	63
ФОТИЈЕ ЖАРКО ИЛИЧИЋ	64
МИОДРАГ ЈОВАНОВИЋ	65
МЛАДЕН ЈОВАНОВИЋ	67
ДУШАН КНЕЖЕВИЋ	68
ЈОВАН КНЕЖЕВИЋ	69
ХРИСТИФОР КОЈИЋ	70
ПЕТАР МАКСИМОВИЋ	71
ЈЕФТА МЕНДЕБАБА	72
ДУШИЦА НЕДЕЉКОВ ЖИВАНОВ	73
МИЛОШ ОСТОЈИН	75
ПАНТЕЛЕЈМОН (ДОШЕН)	76
ЖИВА ПАШИЋ	76
ДИМИТРИЈЕ ПЕШИЋ	78
ГЕОРГИЈЕ ПЛАВШИЋ	80
СТЕВАН ПРОТИЋ	81
АНДРИЈА ПУТИЋ	81
БУДИМИР РАКИЋ	82
АНГЕЛИНА РОСИЋ	83
СВЕТИСЛАВ СЕЛЕЖАНОВИЋ	85
СЛАВКА СТЕФАНОВИЋ БОЖИН	86
МИЛАН ТОШИЋ.....	86
МИРКО ЦВЕТКОВ	88

Tipar: S.C. U.R.C. XEDOS S.R.L.
Timișoara, str. Maior Titus Mureșan nr. 8
Tel.: 0744 515 656
Fax: 0256 400 255
E-mail: urcxedos@yahoo.com